

**Opći okvirni sporazum za mir
u
Bosni i Hercegovini**

Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija ("strane"),

- Priznajući potrebu za sveobuhvatnim sporazumom radi okončanja tragičnog sukoba u regiji,
- Želeći pridonijeti tome cilju i promicati trajni mir i stabilnost,
- Potvrđujući svoje prihvaćanje Dogovorenih temeljnih načela od 8. rujna 1995., Daljnjih dogovorenih temeljnih načela od 26. rujna 1995. i Sporazuma o prekidu vatre od 14. rujna i 5. listopada 1995.,
- Primajući na znanje Sporazum od 29. kolovoza 1995. godine, kojim je delegacija Savezne Republike Jugoslavije ovlaštena potpisati u ime Republike Srpske dijelove mirovnoga plana koji se odnose na nju, uz obvezu stroge i dosljedne provedbe postignutoga sporazuma,

Sporazumjele su se kako slijedi:

Članak I.

Strane će regulirati svoje odnose u skladu s načelima koja su izložena u Povelji Ujedinjenih naroda, kao i s Helsinškim završnim dokumentom i drugim dokumentima Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi.

Strane će posebice potpuno poštovati međusobnu suverenu jednakost, rješavati sporove mirnim putem, te se suzdržati od svake akcije prijetnjom ili uporabom sile ili na drugi način, protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti Bosne i Hercegovine ili bilo koje druge države.

Članak II.

Strane pozdravljaju i podupiru postignute dogovore o vojnim aspektima mirovnoga rješenja i aspektima regionalne stabilizacije, kako je izloženo u Sporazumima, u Aneksu 1-A i Aneksu 1-B. Strane će u cijelosti poštivati i promicati ispunjenje obveza preuzetih sukladno Aneksu 1-A, te će se u cijelosti držati svojih obveza kako je izloženo u Aneksu 1-B.

Članak III.

Strane pozdravljaju i podupiru postignute dogovore o razgraničenju između dvaju entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, kako je izloženo u Sporazumu iz Aneksa 2. Strane će u cijelosti poštovati i promicati ispunjenje obveza preuzetih sukladno tom sporazumu.

Članak IV.

Strane pozdravljaju i podupiru program izbora za Bosnu i Hercegovinu, koji je izložen u Aneksu 3. Strane će u cijelosti poštovati i promicati ispunjenje toga programa.

Članak V.

Strane pozdravljaju i podupiru postignute dogovore o Ustavu Bosne i Hercegovine, što je izloženo u Aneksu 4. Strane će u cijelosti poštovati i promicati ispunjenje obveza preuzetih u skladu s njim.

Članak VI.

Strane pozdravljaju i podupiru postignute dogovore o uspostavi Arbitražnoga suda, Povjerenstva za ljudska prava, Povjerenstva za izbjeglice i prognanike, Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, kao i javnih poduzeća Bosne i Hercegovine, što je izloženo u Aneksima 5-9. Strane će u cijelosti poštovati i promicati ispunjenje obveza preuzetih na temelju njih.

Članak VII.

Priznajući da su poštovanje ljudskih prava i zaštita izbjeglica i prognanika od vitalne važnosti za postizanje trajnoga mira, strane su suglasne s odredbama o ljudskim pravima izloženim u Poglavlju jedan Sporazuma koji sadrži Aneks 6, kao i s odredbama o izbjeglicama i prognanicima izloženim u Poglavlju jedan Sporazuma koji sadrži Aneks 7, i u cijelosti će ih se držati.

Članak VIII.

Strane pozdravljaju i podupiru postignute dogovore o provedbi ovoga mirovnog rješenja, uključujući posebice one koji se odnose na provedbu građanskih (nevojnih) aspekata, izloženih u Sporazumu koji sadrži Aneks 10, te na međunarodne policijske snage, kako je izloženo u Sporazumu koji sadrži Aneks 11. Strane će u cijelosti poštovati i promicati ispunjenje obveza preuzetih na temelju njih.

Članak IX.

Strane će u potpunosti surađivati sa svim entitetima koji su uključeni u provedbu ovoga mirovnog rješenja, kako je izloženo u aneksima ovoga Sporazuma, ili koje je ovlastilo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, sukladno obvezi svih strana da surađuju u istrazi i gonjenju ratnih zločina i drugih kršenja međunarodnoga humanitarnog prava.

Članak X.

Savezna Republika Jugoslavija i Republika Bosna i Hercegovina priznaju jedna drugu kao suverene neovisne države unutar njihovih međunarodnih granica. Daljnji aspekti njihova uzajamnog priznanja bit će predmetom naknadnih razgovora.

Članak XI.

Ovaj Sporazum stupa na snagu s njegovim potpisivanjem.

Sklopljeno u Parizu, dana 14. prosinca 1995. na bosanskom, hrvatskom, engleskom i srpskom jeziku, s time da je svaki tekst jednako vjerodostojan."

Potpisnici Općega okvirnog sporazuma su, prema redoslijedu potpisivanja,

za republiku BiH Alija Izetbegović,

za republiku Hrvatsku dr. Franjo Tuđman i

za Saveznu Republiku Jugoslaviju Slobodan Milošević.

Potpisivanju su svjedočili i to potvrdili svojim potpisima, prema redoslijedu potpisivanja,

za Predsjedništvo Europske unije Felipe Gonzalez,

za Francusku Republiku Jacques Chirac,

za Saveznu Republiku Njemačku Helmut Kohl,

za Rusku Federaciju Viktor Černomirdin,

za Ujedinjeno Kraljevstvo John Major i

za Sjedinjene Američke Države William Clinton.

Aneks 1A - Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja

Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosna i Hercegovina, i Republika Srpska (u daljnjem tekstu "strane") suglasile su se kako slijedi:

Članak I: Opće obveze

1. Strane se obvezuju da će što je brže moguće ponovno stvoriti normalne uvjete života u Bosni i Hercegovini. One znaju da to od njih zahtijeva velik doprinos, pri čemu će se usrdno truditi da surađuju jedna s drugom i s međunarodnim organizacijama i ustanovama koje im pomažu na terenu. One pozdravljaju spremnost međunarodne zajednice da u područje uputi, na razdoblje od oko godinu dana, snage koje će pomoći u provedbi ovdje opisanih teritorijalnih i ostalih vojno povezanih odredbi sporazuma.
  - a. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda poziva se da usvoji rezoluciju kojom će ovlastiti države članice ili regionalne organizacije i aranžmane da uspostave višenacionalne snage za vojnu provedbu mira (u daljnjem tekstu "IFOR"). Strane znaju i suglasne su da se navedene snage za provedbu mira mogu sastojati od kopnenih, zrakoplovnih i pomorskih jedinica iz država članica NATO-a i država koje nisu članice NATO-a, razmještenih u Bosni i Hercegovini kako bi pomogle u osiguranju poštovanja odredaba ovoga Sporazuma (u daljnjem tekstu "Aneks"). Strane znaju i suglasne su da IFOR započne s provedbom vojnih aspekata ovoga Aneksa poslije prijenosa ovlasti sa zapovjednika UNPROFOR-a na zapovjednika IFOR-a (u daljnjem tekstu "prijenos ovlasti"), te da do prijenosa ovlasti UNPROFOR nastavi vršiti svoj mandat.
  - b. Podrazumijeva se i daje suglasnost da NATO može uspostaviti takve snage koje će djelovati pod vlašću te podložno vodstvu i političkom upravljanju Sjevernoatlantskog vijeća ("NAC") kroz zapovjedničko ustrojstvo NATO-a. One se obvezuju da će olakšati njihove operacije. Stoga se strane s ovim slažu i slobodno obvezuju da će u potpunosti poštovati sve obveze izložene u ovom Aneksu.
  - c. Podrazumijeva se i daje suglasnost da druge države mogu pomoći u provedbi vojnoga aspekta ovoga Aneksa. Strane znaju i suglasne su da će modaliteti sudjelovanja tih država biti predmetom sporazuma između tih država sudionica i NATO-a.
2. Svrha je ovih obveza sljedeća:
  - a. uspostaviti trajan prekid neprijateljstava. Nijedan entitet neće ugrožavati drugi entitet niti protiv njega upotrijebiti silu, te vojne snage jednoga ili drugoga entiteta neće ni pod kakvim okolnostima ulaziti na teritorij drugoga entiteta ili boraviti na njemu bez privole vlade drugoga entiteta i Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Sve oružane snage u Bosni i Hercegovini djelovat će sukladno suverenitetu i teritorijalnoj cjelovitosti Bosne i Hercegovine;

- b. osigurati potporu i ovlaštenje IFOR-u, te osobito ovlastiti IFOR da poduzme potrebne korake, uključujući upotrebu potrebne sile, kako bi osigurao poštovanje odredaba ovoga Aneksa i vlastitu zaštitu; i
  - c. uspostaviti, kako je izloženo u Aneksu 1-B Općega okvirnog sporazuma, trajne mjere sigurnosti i kontrole naoružanja, čiji je cilj promicanje trajnoga pomirenja svih strana i olakšanje postizanja svih političkih aranžmana dogovorenih Općim okvirnim sporazumom.
3. Strane znaju i suglasne su da će se obveze preuzete usvajanjem ovoga Aneksa podjednako primjenjivati u oba entiteta unutra Bosne i hercegovine. Oba će entiteta biti podjednako odgovorna za poštivanje navedenoga, te će oba podjednako podlijevati akcijama nametanja što ih IFOR po potrebi poduzme kako bi osigurao provedbu odredaba ovoga Aneksa i zaštitio sama sebe.

Članak II: Prekid neprijateljstava

1. Strane će poštovati prekid neprijateljstava započet sporazumom od 5. listopada 1995., te će se i dalje suzdržavati od svih međusobnih ofenzivnih pothvata svake vrste. U ovom slučaju ofenzivni pothvat je takav pothvat koji obuhvaća prodore snaga ili vatre ispred crta jedne strane. Svaka će strana osigurati da sve osoblje i organizacije koje mogu vojno djelovati pod njezinom vlašću ili na teritoriju pod njezinom vlašću, uključujući naoružane skupine građana, narodne garde vojne pričuve, vojnu policiju i specijalnu policiju ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) (u daljnjem tekstu "snage") poštuju odredbe ovoga Aneksa. Izraz "snage" ne obuhvaća UNPROFOR, Međunarodne operativne policijske snage navedene u Općemu okvirnom sporazumu, IFOR ili druge čimbenike navedene u Članku 1, stavak (1) (c).
2. U izvršavanju obveza izloženih u stavku (1), strane se osobito obvezuju da će prekinuti s upotrebom svakoga oružja i eksplozivnih naprava, izuzev onoga koje je odobreno ovim Aneksom. Strane neće postavljati dodatna minska polja, zapreke ili zaštitne prepreke. Strane se neće upuštati u ophodnje, zemaljsko ili zračno izviđanje ispred položaja svojih snaga ili u zonama razdvajanja, kako je predviđeno niže, u Članku 4., bez odobrenja IFOR-a.
3. Strane će osigurati bezopasno okruženje za sve osobe na područjima pod svojom jurisdikcijom održavanjem ustanova za provedbu građanskih zakona, koje će djelovati u skladu s međunarodno priznatim normama i poštovati međunarodno priznata ljudska prava i temeljne slobode, te poduzimati sve ostale primjerene mjere. Strane se također obvezuju da će razoružati i raspustiti sve naoružane skupine građana, izuzev odobrenih policijskih snaga, u roku od 30 dana nakon prijenosa ovlasti.

4. Strane će u potpunosti surađivati sa svim međunarodnim osobljem, uključujući istražitelje, savjetnike, promatrače ili ostalo osoblje u Bosni i Hercegovini sukladno Općem okvirnom sporazumu, što uključuje olakšavanje slobodnog i neometanog pristupa i kretanja, te osiguranje stanja potrebnog za djelotvorno obavljanje njihovih zadaća.
5. Strane će strogo izbjegavati svaku odmazdu, protunapad ili jednostrane postupke kao odgovor ako jedna strana prekrši odredbe ovoga Aneksa. Strane će reagirati na navodna kršenja odredbi ovoga Aneksa postupcima koji su predviđeni Člankom 8.

Članak III: Povlačenje stranih snaga

1. Na dan stupanja ovoga Aneksa na snagu sve će se snage u Bosni i Hercegovini koje nisu lokalnog podrijetla, bile one pravno i vojno podređene Republici Bosni i Hercegovini, Federaciji Bosne i Hercegovine ili Republici Srpskoj ili ne, povući zajedno sa svojom opremom s teritorija Bosne i Hercegovine u roku od trideset (30) dana. Nadalje, sve snage koje ostaju na teritoriju Bosne i Hercegovine moraju postupati sukladno teritorijalnoj cjelovitosti, suverenitetu i političkoj neovisnosti Bosne i Hercegovine. U skladu s Člankom 2., stavak (1), ove se odredbe ne odnose na UNPROFOR, Međunarodne operativne policijske snage navedene u Općem okvirnom sporazumu, IFOR ili druge elemente navedene u Članku 1, stavak (1) (c).
2. Osobito, sve će se strane snage, uključujući pojedine savjetnike, borce za slobodu, instruktore, dragovoljce i osoblje iz susjednih i drugih država, povući s teritorija Bosne i Hercegovine sukladno Članku 3., stavak (1).

Članak IV: Prerazmjешtanje snaga

Republika Bosna i Hercegovina i entiteti prerazmjestit će svoje snage u tri faze:

Faza I

Odmah nakon stupanja na snagu ovoga Aneksa, strane će smjesta započeti i nastaviti sa stalnim povlačenjem svih snage iza zone razdvajanja, koja će biti uspostavljena s obje strane dogovorene crte prekida vatre i koja će biti jasno i izrazito razgraničenje između svih suprotstavljenih snaga. To će se povlačenje dovršiti u roku od trideset (30) dana nakon prijenosa ovlasti. Točno dogovorena crta prekida vatre i dogovorena zona prekida vatre i razdvajanja označene su na kartama u Prilogu A ovoga Aneksa.

Dogovorena zona prekida vatre i razdvajanja protezat će se na udaljenost od otprilike dva (2) kilometra s obje strane dogovorene crte prekida vatre. U toj dogovorenoj zoni prekida vatre i razdvajanja nije dopušteno nikoje oružje, izuzev

oružja IFOR-a, ako ovdje nije predviđeno drukčije. Nijedan pojedinac ne smije zadržati ili posjedovati nikakvo vojno oružje ili eksploziv unutar te zone od četiri kilometra bez određenoga odobrenja IFOR-a. Prekršitelji ove odredbe izložit će se vojnom djelovanju IFOR-a, uključujući primjenu potrebne sile, kako bi se osiguralo poštovanja ove odredbe.

Uz ostale odredbe ovoga Aneksa, na Sarajevo i Goražde odnosit će se i sljedeće posebne odredbe:

Sarajevo

U roku od sedam (7) dana od prijenosa ovlasti, strane će prenijeti i napustiti odabrane položaje duž dogovorene crte prekida vatre sukladno uputama koje će izdati zapovjednik IFOR-a.

Strane će dovršiti povlačenje iz dogovorene zone prekida vatre i razdvajanja u Sarajevu u roku od trideset (30) dana nakon prijenosa ovlasti, sukladno Članku 4., stavak (2). Širina te zone razdvajanja bit će oko jedan (1) kilometar sa svake strane dogovorene crte prekida vatre.

Međutim, zapovjednik IFOR-a može podesiti tu zonu razdvajanja bilo tako da suzi Zonu razdvajanja kako bi uzeo u obzir urbano područje Sarajeva bilo tako da proširi Zonu razdvajanja do dva (2) kilometra sa svake Strane dogovorene crte prekida vatre kako bi uzeo u obzir otvoreniji teren.

Unutar dogovorene zone prekida vatre i razdvajanja nijedan pojedinac ne može zadržati ili posjedovati nikoje oružje ili eksploziv, izuzev pripadnika IFOR-a ili lokalne policije u izvršavanju službenih dužnosti prema ovlaštenju IFOR-a, sukladno Članku 4., stavak (2) (b).

Strane znaju i suglasne su da će se prekršitelji odredaba gornjih podstavaka (1), (2) i (3) izložiti vojnom djelovanju IFOR-a, uključujući primjenu potrebne sile, kako bi se osiguralo poštovanje ovih odredaba.

Goražde

Strane znaju i suglasne su da će se u koridoru Goražde izgraditi dvotračna cesta za sve vremenske uvjete. Sve dok se izgradnja navedene ceste ne dovrši, oba će se entiteta koristiti dvjema privremenim rutama.

Mrežne koordinate za te alternativne rute jesu (pozivi na karte: topografske planimetrijske karte 1:50.000, Defense Mapping Agency / Kartografska agencija Ministarstva obrane, Serija M709, listovi 2782-1, 2782-2, 2782-3, 2782-4, 2881-4, 2882-1, 2882-2, 2882-3 i 2882-4; mrežne koordinate Referentnog vojnog mrežnog sustava / Military Grid Reference System s pozivom na World Geodetic system 84 (vodoravna koordinata)):

Privremena ruta 1: od Goražda (34TCP361365) sjeveroistočno cestom 5 duž Drine do područja Ustiprača (34TCP456395). S te točke, sjeverno cestom 19-3 kroz Rogaticu (34TCP393515), pa sjeverozapadno uz Stjenice (34TCP294565) do raskrižja kod Podromanije (34TCP208652). S te točke zapadno cestom 19 do mjesta gdje ona ulazi u predgrađe Sarajeva (34TBP950601).

Privremena ruta 2: od Goražda (34TCP361365) južno cestom 20. Cestom 20 kroz Ustikolinu (34TCP218281). Dalje južno cestom 20 kroz Foču duž zapadne obale Drine (34TCP203195) do točke (34TCP175178), gdje ruta skreće zapadno cestom 18. Od te točke, cestom 18 južno od Miljevine (34TCPO97204), pa kroz Trnovo (34TBP942380) sjeverno do predgrađa Sarajeva, gdje ulazi u grad kod Vaskovića (34TBP868533).

Civilni promet na navedenim rutama bit će potpuno slobodan. Strane će se koristiti tim privremenim rutama za vojne snage i opremu samo uz ovlaštenje, te pod kontrolom i upravljanjem IFOR-a. U tom smislu, te kako bi smanjio opasnost za civilni promet, IFOR će imati pravo upravljati pokretima vojnoga i civilnog prometa obaju entiteta na tim rutama.

Strane znaju i suglasne su da će se prekršitelji podstavka (1) izložiti vojnom pothvatu IFOR-a, uključujući primjenu potrebne sile, radi osiguranja poštovanja odredaba ovoga podstavka.

Strane se obvezuju da radi izgradnje povjerenja neće smještati nikakve snage niti teško naoružanje prema definiciji iz stavka (5) ovoga Članka unutar dva (2) kilometra od određenih privremenih ruta. Za mjesta gdje rute prelaze zonama razdvajanja ili prolaze preko njih vrijedit će također odredbe ovoga Aneksa koje se odnose na zone razdvajanja.

Odmah nakon stupanja ovoga Aneksa na snagu strane će smjesta započeti i nastaviti dovršavati sljedeće radnje u roku od trideset (30) dana nakon prijenosa ovlasti ili kako odredi zapovjednik IFOR-a:

(1) odstraniti, demontirati ili uništiti sve mine, neeksplozirano streljivo, eksplozivne naprave, punjenja za rušenje i bodljikavu ili oštru žicu u dogovorenoj zoni prekida vatre i razdvajanja ili iz drugih područja s kojih se povuku njihove snage;

(2) označiti sva poznata mjesta postavljanja mina, neeksploziranoga streljiva, eksplozivnih naprava i punjenja za rušenje u Bosni i Hercegovini; i

(3) odstraniti, demontirati ili uništiti sve mine, neeksplozirano streljivo, eksplozivne naprave i punjenja za rušenje na zahtjev zapovjednika IFOR-a.

IFOR ima pravo narediti da se sve vojno osoblje, djelatno ili pričuvno, s prebivalištem u dogovorenoj zoni prekida vatre i razdvajanja prijavi

odgovarajućem zapovjedničkom mjestu (Članak 6.), koje je najbliže njihovu prebivalištu.

Faza II (ako je potrebno - na određenim mjestima)

Ova se faza odnosi na one lokacije na kojima granična crta između entiteta ne slijedi dogovorenu crtu prekida vatre.

Na onim mjestima na kojima područja što ih je okupirao jedan entitet treba, sukladno Općem okvirnom sporazumu, prenijeti drugom entitetu, sve snage entiteta koji se povlači imat će rok od četrdeset pet (45) dana nakon prijenosa ovlasti da potpuno napuste to područje. To će obuhvaćati uklanjanje svih snaga kao i odstranjenje, demontiranje ili uništenje opreme, mina, prepreka, neeksplozivnog streljiva, eksplozivnih naprava, punjenja za rušenje i oružja. Na područjima koja se prenose drugom entitetu - kako bi se osiguralo uredno razdoblje prijelaza - entitet kojemu se prenosi određeno područje neće uvoditi snage na to područje u roku od devedeset (90) dana nakon prijenosa ovlasti ili kako odredi zapovjednik IFOR-a. Strane znaju i suglasne su da će IFOR imati pravo vojno osigurati ta prenesena područja od trideset (30) dana nakon prijenosa ovlasti sve do devedeset jednog (91) dana nakon prijenosa ovlasti, ili što je moguće prije - prema odredbi zapovjednika IFOR-a, kad ta područja mogu zauzeti snage entiteta kojemu se ona prenose. Pošto entitet kojemu se prenosi područje zauzme to područje, IFOR će uspostaviti novu zonu razdvajanja duž granične crte između entiteta kako je naznačeno na zemljovidu u Prilogu A, a strane će se držati istih ograničenja glede prisutnosti snaga i oružja u toj zoni koja vrijede za dogovorenu zonu prekida vatre i razdvajanja.

IFOR ima pravo narediti da se sve vojno osoblje, djelatno ili pričuvno, s prebivalištem u zoni razdvajanja između entiteta prijavi odgovarajućem zapovjedničkom mjestu (Članak 6.), koje je najbliže njihovu prebivalištu.

Općenito. Sljedeće se odredbe odnose na fazu I i II:

- a. Kako bi osigurao vidljive oznake, IFOR će nadzirati selektivno označavanje dogovorene crte prekida vatre i njezine zone razdvajanja, te granične crte između entiteta i njezine zone razdvajanja. Konačnu odluku o postavljanju navedenih oznaka donosit će IFOR. Sve strane znaju i suglasne su da su dogovorena crta prekida vatre i njezina zona razdvajanja, i granična crta između entiteta i njezina zona razdvajanja, definirane kartama i dokumentima koji su dogovoreni kao dio Općega okvirnog sporazuma, a ne fizičkom lokacijom oznaka.
- b. Sve Strane znaju i suglasne su da će se izložiti vojnom djelovanju IFOR-a, uključujući primjenu potrebne sile:

1. ako ne uklone sve svoje snage i neovlašteno naoružanje iz dogovorene zone prekida vatre i razdvajanja od četiri (4) kilometra u roku od trideset (30) dana nakon prijenosa ovlasti, kako je predviđeno gornjim Člankom 4., stavak (2) (a) i (b);
2. ako ne napuste područja koja se prenose drugom entitetu u roku od četrdeset pet (45) dana nakon prijenosa ovlasti, kako je predviđeno gornjim Člankom 4., stavak (3) (a);
3. ako razmjestite snage u područjima koja su prenijeta od drugoga entiteta prije nego što prođe devedeset (90) dana nakon prijenosa ovlasti ili kako odredi zapovjednik IFOR-a, što je predviđeno gornjim Člankom 4., stavak (3) (a);
4. ako ne zadrže sve snage i neovlašteno naoružanje izvan zone razdvajanja između entiteta pošto IFOR proglasi tu zonu, kako je predviđeno gornjim Člankom 4., stavak (3) (a); ili
5. ako prekrše prekid neprijateljstava dogovoren između strana temeljem Članka 2.

Faza III

Strane se obvezuju da će, kao mjere gradnje povjerenja:

1. u roku od 120 dana nakon prijenosa ovlasti povući sve teško naoružanje i snage u vojne nastambe (kantonmane) / vojarne ili druge lokacije koje odredi zapovjednik IFOR-a. "Teško naoružanje" odnosi se na sve tenkove i oklopna vozila, sve topništvo kalibra 75 mm i više, sve minobacače kalibra 81 mm i više, te sve protuzrakoplovno naoružanje kalibra 20 mm i više. Premještanjem tih snaga u vojne nastambe (kantonmane) / vojarne trebalo bi ojačati međusobno povjerenje strana u uspješnost primjene ovoga Aneksa i pomoći općoj stvari mira u Bosni i Hercegovini.
2. u roku od 120 dana nakon prijenosa ovlasti demobilizirati snage koje se mogu smjestiti u vojne nastambe (kantonmane) / vojarne, kako je predviđeno gornjim podstavkom (a). Demobilizacija će se sastojati od oduzimanja, od tog osoblja, sveukupnoga naoružanja, uključujući osobno naoružanje, eksplozivne naprave, komunikacijsku opremu, vozila i svu drugu vojnu opremu. Sve osoblje koje pripada tim snagama otpustit će se iz vojne službe i neće sudjelovati ni u kojoj daljnjoj obuci ili drugim vojnim aktivnostima.

Bez obzira na bilo koju drugu odredbu ovoga Aneksa, strane znaju i suglasne su da IFOR ima pravo i ovlaštenje primorati na uklanjanje, povlačenje ili premještanje određenih snaga, te narediti prekid svih djelatnosti, na svakom

mjestu u Bosni i Hercegovini kadgod IFOR ustanovi da su takve snage, naoružanje ili djelatnosti prijetnja ili potencijalna prijetnja ili za IFOR ili za njegovu zadaću, ili za drugu stranu. Snage koje se ne prerasmjestu, ne povuku, ne prerasmjestu ili ne prekinu prijeteće ili potencijalno prijeteće radnje nakon navedenoga zahtjeva IFOR-a izložit će se vojnom djelovanju IFOR-a, uključujući primjenu potrebne sile, radi osiguranja poštovanja sukladno uvjetima koji su izloženi u Članku 1., stavak (3).

Članak V: Izvješćivanje

1. Odmah nakon uspostave Zajedničkoga vojnog povjerenstva, koje je predviđeno Člankom 8., svaka će strana pružiti Zajedničkom vojnom povjerenstvu informacije o položajima i opisima sveukupnoga poznatog neeksplozivnog streljiva, eksplozivnih naprava, punjenja za rušenje, minskih polja, miniranih predmeta, žičanih prepreka i svih ostalih fizičkih ili vojnih opasnosti radi sigurnog kretanja osoblja u Bosni i Hercegovini, kao i o lokaciji prolaza kroz dogovorenu zonu prekida vatre i razdvajanja u kojima nema takvih opasnosti. Strane će ažurno izvještavati Zajedničko vojno povjerenstvo o promjenama navedenih podataka.
2. U roku od trideset (30) dana nakon prijenosa ovlasti, svaka će strana dati Zajedničkom vojnom povjerenstvu sljedeće posebne informacije u svezi sa stanjem svojih snaga u Bosni i Hercegovini, te će stalno izvještavati Zajedničko vojno povjerenstvo o promjenama tih podataka: Commission updated on changes in this information:
  - a. lokacija, vrsta, brojnost osoblja i naoružanja svih snaga unutra deset (10) kilometara od dogovorene crte prekida vatra i granične crte između entiteta;
  - b. karte s prikazom prednje crte postrojba i crte fronte;
  - c. položaji i opis utvrđenja, minskih polja, neeksplozivnog streljiva, eksplozivnih naprava, punjenja za rušenje, barijera i drugih umjetnih prepreka, skladišta streljiva, zapovjedničkih stožera i komunikacijskih mreža unutra deset (10) kilometara od dogovorene crte prekida vatre ili granične crte između entiteta;
  - d. položaji i opisi svih projektila / lansera zemlja-zrak, uključujući pokretne sustave, protuzrakoplovno topništvo, radarsku potporu i pridružene zapovjedničke i upravljačke sustave;
  - e. položaji i opisi svih mina, neeksplozivnog streljiva, eksplozivnih naprava, punjenja za rušenje, prepreka, sustava naoružanja, vozila ili svake druge vojne opreme koja se ne može ukloniti, demontirati ili uništiti u skladu s odredbama Članka 4., stavak (2) (d) i stavak (3) (a); i
  - f. sve dodatne informacije vojne prirode u skladu sa zahtjevima IFOR-a.

3. U roku od 120 dana nakon prijenosa ovlasti, strane će dati Zajedničkom vojnom povjerenstvu sljedeće specifične informacije u svezi sa stanjem svojih snaga u Bosni i Hercegovini, te će ažurno izvještavati Zajedničko vojno povjerenstvo o promjenama tih podataka:
  - a. lokacija, vrst, brojnost osoblja i naoružanja svih snaga;
  - b. karte s prikazom informacija iz gornjega podstavka (a);
  - c. položaji i opisi utvrđenja, minskih polja, neeksploziranoga streljiva, eksplozivnih naprava, punjenja za rušenje, zapreka i drugih umjetnih prepreka, skladišta streljiva, zapovjedničkih stožera i komunikacijskih mreža; i
  - d. sve ostale informacije vojne prirode prema zahtjevu IFOR-a.

Članak VI: Razmještanje snaga za provedbu mira

Uviđajući potrebu za osiguranjem uspješne provedbe odredaba ovoga Aneksa, te radi osiguranja poštovanja, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda poziva vlasti država članica ili regionalne organizacije i aranžmane da uspostave IFOR, koji će djelovati sukladno Poglavlju VII. Povelje Ujedinjenih naroda. Strane znaju i suglasne su da se te snage za provedbu mira mogu sastojati od kopnenih, zračnih i pomorskih postrojba iz država koje su članice NATO-a i država koje nisu članice NATO-a, razmještenih u Bosni i Hercegovini kako bi pridonijele osiguranju poštovanja odredaba ovoga Aneksa. Strane znaju i suglasne su da će IFOR imati pravo razmještanja s obje strane granične crte između entiteta te u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Strane znaju i suglasne su da će IFOR imati pravo:

1. pratiti i osigurati da sve strane poštuju odredbe ovoga Aneksa (uključujući osobito povlačenje i prerazmještanje snaga u dogovorenim rokovima, te uspostavu zona razdvajanja);
2. odobravati i nadzirati selektivno označavanje dogovorene crte prekida vatre i njezine zone razdvajanja, te granične crte između entiteta i njezine zone razdvajanja, kako je utvrđeno Općim okvirnim sporazumom;
3. prema potrebi uspostaviti aranžmane za vezu s lokalnim građanskim i vojnim vlastima i ostalim međunarodnim organizacijama radi ostvarenja svoje zadaće;
4. pomoći u povlačenju mirovnih snaga UN-a koje ne prelaze u IFOR, uključujući, ako bude potrebno, hitno povlačenje snaga UNCRO-a.

Strane znaju i suglasne su da će IFOR imati pravo izvršavanja svojih dodatnih zadaća, u granicama dodijeljenih mu glavnih zadaća i raspoloživih sredstava, te na zahtjev, što obuhvaća sljedeće:

1. pomoći u stvaranju sigurnih uvjeta drugima za obavljanje drugih zadaća koje su u svezi s mirnim rješenjem, uključujući slobodne i poštene izbore;
2. pomoći u kretanju organizacijama tijekom obavljanja humanitarnih zadaća;
3. pomoći UNHCR-u i drugim međunarodnim organizacijama u njihovim humanitarnim zadaćama;
4. pratiti i sprječavati ometanje kretanja civilnoga stanovništva, izbjeglica i prognanika, te na primjeren način reagirati na namjerno nasilno ugrožavanje života i osoba; i
5. pratiti čišćenje minskih polja i zapreka.

Strane znaju i suglasne su da se dodatnim smjernicama NAC-a mogu odrediti dodatne zadaće i odgovornosti IFOR-a u provedbi odredaba ovoga Aneksa.

Strane znaju i suglasne su da će zapovjednik IFOR-a imati ovlasti, bez uplitanja ili dopuštenja ijedne strane, učiniti sve što smatra potrebnim i ispravnim, uključujući primjenu vojne sile, radi zaštite IFOR-a i izvršenja odgovornosti navedenih gore u stavcima (2), (3) i (4), te će u svakom pogledu udovoljavati zahtjevima IFOR-a.

Strane znaju i suglasne su da će u obavljanju svojih dužnosti IFOR imati neometano pravo pratiti, promatrati i pregledati sve snage, objekte ili aktivnosti u Bosni i Hercegovini koje bi, prema uvjerenju IFOR-a, bile sposobne vojno djelovati. Ako bilo koja strana odbije, ometa ili uskrati IFOR-u to pravo praćenja, promatranja i pregleda, to će se smatrati kršenjem odredaba ovoga Aneksa, i strana koja ih je prekršila izložit će se vojnom djelovanju IFOR-a, uključujući primjenu potrebne sile radi osiguranja poštovanja odredaba ovoga Aneksa.

Armija Republike Bosne i Hercegovine, snage Hrvatskoga vijeća obrane i Vojska Republike Srpske uspostaviti će zapovjednička mjesta na razini IFOR-ove brigade, bataljuna ili drugoj razini, koja će biti locirana zajedno s određenim zapovjedničkim mjestima IFOR-a kako odredi zapovjednik IFOR-a. Ta će zapovjednička mjesta zapovijedati i imati vlast nad svim snagama svojih strana koje su smještene unutra deset (10) kilometara od dogovorene crte prekida vatre ili granične crte između entiteta, kako odredi IFOR. Na zahtjev IFOR-a zapovjednička će mjesta dostavljati pravodobna izvješća o stanju, organizaciji i brojnosti postrojba na svojim područjima.

Uz zajednički locirana zapovjednička mjesta, Armija Republike Bosne i Hercegovine, snage Hrvatskoga vijeća obrane i Vojska Republike Srpske održavat će skupine za vezu, koje će biti smještene zajedno sa zapovjedništvom IFOR-a, kako odredi zapovjednik IFOR-a, radi poticanja komuniciranja i očuvanja općega prekida neprijateljstava.

(9) Zračni i kopneni pokreti u Bosni i Hercegovini ravnat će se u skladu sa sljedećim odredbama:

1. IFOR će uživati potpunu i neometanu slobodu kretanja kopnom, zrakom i vodom u cijeloj Bosni i Hercegovini. Imat će pravo utaboriti se, manevrirati, smještati se i koristiti se svim područjima ili objektima radi izvršavanja svojih odgovornosti, prema potrebi, u potpori, obuci i operacijama, uz prethodnu obavijest koliko to bude moguće. IFOR i njegovo osoblje neće biti odgovorni ni za koje oštećenje građanske ili državne imovine izazvano borbenim ili povezanim djelatnostima. Cestovne barikade, kontrolne točke ili druga ometanja slobode kretanja IFOR-a smatrat će se kršenjem odredaba ovoga Aneksa i strana koja ih prekrši izložit će se vojnom djelovanju IFOR-a, uključujući primjenu potrebne sile radi osiguranja poštovanja odredaba ovoga Aneksa.
2. Zapovjednik IFOR-a bit će jedini ovlašten za određivanje pravila i postupaka u zapovijedanju i kontroli zračnoga prostora nad Bosnom i Hercegovinom kako bi omogućio civilni zračni promet i neborbene zračne aktivnosti vojnih ili civilnih vlasti u Bosni i Hercegovini ili, ako bi bilo potrebno, prekinuo civilni zračni promet i neborbene zračne djelatnosti.

Strane znaju i suglasne su da ne smije biti vojnoga zračnog prometa, ili nevojnih letjelica na vojnim zadaćama, uključujući izviđanje ili logistiku, bez izričitoga dopuštenja zapovjednika IFOR-a. Jedine vojne letjelice koje mogu biti ovlaštene za let u Bosni i Hercegovini jesu letjelice koje lete kao potpora IFOR-u, te uz izričito odobrenje IFOR-a. Svaki let vojnih letjelica s nepokretnim krilima ili helikoptera u Bosni i Hercegovini bez izričitoga odobrenja zapovjednika IFOR-a podlijegat će vojnom djelovanju IFOR-a, uključujući primjenu vojne sile radi osiguranja poštovanja odredaba ovoga aneksa.

Svi radari za rano zračno upozorenje, protuzračnu obranu ili upravljanje vatrom prestat će raditi u roku od 72 sata poslije stupanja ovoga Aneksa na snagu, te će ostati neaktivni ako zapovjednik IFOR-a ne odredi drukčije. Svako korištenje radara za zračni promet, rano zračno upozorenje, protuzračna obrana ili upravljanje vatrom koje ne odobri zapovjednik IFOR-a smatrat će se kršenjem odredaba ovoga Aneksa, i strana koja ih prekrši izložit će se vojnom djelovanju IFOR-a, uključujući primjenu potrebne sile radi osiguranja poštovanja.

Strane znaju i suglasne su da će zapovjednik IFOR-a izvršiti prijenos na civilnu kontrolu zračnoga prostora nad Bosnom i Hercegovinom odgovarajućim institucijama Bosne i Hercegovine postupno, u skladu s ciljem IFOR-a da osigura nesmetan i siguran rad sustava zračnoga prometa nakon odlaska IFOR-a.

3. Zapovjednik IFOR-a je ovlašten za donošenje odgovarajućih pravila kontrole i reguliranja kopnenoga vojnog prometa u cijeloj Bosni i Hercegovini, uključujući pokrete snaga pojedinih strana. Zajedničko vojno povjerenstvo, o kojemu se govori u Članku 8., može pomoći u razradi i donošenju odluka u svezi s vojnim pokretima.

IFOR će imati pravo koristiti se svim potrebnim sredstvima i uslugama kako bi osigurao potpunu sposobnost komunikacija, te će imati pravo na neograničeno korištenje cijelog elektromagnetskog spektra u tu svrhu. U korištenju ovim pravom IFOR će uložiti sve razumne napore radi koordinacije i uzimanja u obzir potreba i zahtjeva odgovarajućih vlasti.

Sve će Strane odobriti IFOR-u i njegovu osoblju pomoć, povlastice i imunitete izložene u Dodatku B ovoga Aneksa, uključujući neometani prijelaz kroz, do, preko i na teritorij svih strana.

Sve će Strane odobriti svim vojnim čimbenicima, spomenutim u Članku 1., stavak (1) (c), i njihovu osoblju pomoć, povlastice i imunitete navedene u Članku 6, stavak (11).

Članak VII: Povlačenje UNPROFOR-a

Konstatira se da su - kao posljedica skorog uvođenja IFOR-a u Republiku Bosnu i Hercegovinu - zadovoljeni uvjeti za povlačenje UNPROFOR-a, utvrđeni Rezolucijom 743 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda. Zahtijeva se da Ujedinjeni narodi, u konzultaciji s NATO-om, poduzmu sve potrebne korake za povlačenje UNPROFOR-a iz Bosne i Hercegovine, izuzev dijelova koji su uključeni u IFOR.

Članak VIII: Uspostava Zajedničkoga vojnog povjerenstva

S razmještajem IFOR-a u Bosni i Hercegovini uspostaviti će se Zajedničko vojno povjerenstvo ("Povjerenstvo").

Povjerenstvo će:

1. služiti kao središnje tijelo za sve strane navedene u ovom Aneksu za iznošenje svih vojnih pritužbi, pitanja ili problema koje mora riješiti zapovjednik IFOR-a, kao što su tvrdnje o kršenju prekida vatre ili drugo nepoštovanje odredaba ovoga Aneksa;
2. primiti izvješća i dogovarati se o određenim pothvatima kojima će se osigurati da Strane poštuju odredbe ovoga Aneksa;
3. pomoći zapovjedniku IFOR-a u određivanju i provedbi niza lokalnih mjera transparentnosti između strana.

Povjerenstvom će predsjedati zapovjednik IFOR-a ili njegov predstavnik, a sačinjavat će ga sljedeći članovi:

1. viši vojni zapovjednik snaga svake strane u Bosni i Hercegovini;
2. ostale osobe koje odredi predsjedatelj;
3. svaka strana navedena u ovom Aneksu može odabrati i dva civila koji će savjetovati Povjerenstvo u obavljanju njegovih dužnosti;
4. Visoki povjerenik, koji se navodi u Općem okvirnom sporazumu, ili njegov imenovani zastupnik sudjelovat će na sastancima Povjerenstva i pružati savjete, osobito o pitanjima političko-vojne prirode.

Povjerenstvo neće obuhvaćati osobe koje je optužio ili će optužiti Međunarodni sud za ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije.

Povjerenstvo će djelovati kao savjetodavno tijelo zapovjednika IFOR-a. U onoj mjeri u kojoj to bude moguće, problemi će se rješavati odmah međusobnim sporazumom. Međutim, sve konačne odluke u svezi s njegovim vojnim pitanjima donosit će zapovjednik IFOR-a.

Povjerenstvo će se sastajati na poziv zapovjednika IFOR-a. Visoki povjerenik može prema potrebi zahtijevati sastanak Povjerenstva. I strane mogu zahtijevati sastanak Povjerenstva.

Zapovjednik IFOR-a imat će pravo odlučivanja o vojnim pitanjima, na pravodoban način, u slučaju bitnih pitanja koja se odnose na sigurnost IFOR-a ili poštovanje odredaba ovoga Aneksa.

Povjerenstvo će osnovati niža vojna povjerenstva radi pružanja pomoći u obavljanju navedenih funkcija. Ta će povjerenstva biti na razini brigade i bataljuna ili drugih postrojbi, kako odredi lokalni zapovjednik IFOR-a, te će se sastojati od zapovjednika svake strane i IFOR-a.

Predstavnik Visokoga povjerenika sudjelovat će u radu Povjerenstva i pružati savjete, osobito o pitanjima političko-vojne prirode. Lokalni zapovjednik IFOR-a pozivat će lokalne građanske vlasti ako to bude potrebno.

Zapovjednik IFOR-a i Visoki povjerenik uspostaviti će odgovarajući sustav veze radi lakšeg obavljanja svojih dužnosti.

Članak IX: Razmjena zarobljenika

Strane će osloboditi i bez odlaganja prebaciti sve borce i civile zadržane u svezi sa sukobom (u daljnjem tekstu "zarobljenici") sukladno međunarodnom humanitarnom pravu i odredbama ovoga članka.

1. Plan za oslobađanje i prebacivanje zarobljenika što ga nakon konzultacije sa stranama razradi ICRC obvezivat će strane i one će ga provesti.
2. Strane će u potpunosti surađivati s ICRC-om i olakšati njegov rad u provedbi i praćenju plana za oslobađanje zarobljenika.
3. Strane će osloboditi i prebaciti sve zarobljenike koje drže najkasnije trideset (30) dana nakon prijenosa ovlasti.
4. Kako bi ubrzale taj proces, strane će, najkasnije dvadeset jedan (21) dan nakon stupanja ovog Aneksa na snagu, napraviti sveobuhvatne popise zarobljenika i dostaviti ih ICRC-u, drugim stranama, te Zajedničkom vojnom povjerenstvu i Visokom povjereniku. Na tim će popisima zarobljenici biti identificirani: narodnosti, imenom, činom (ako ga imaju) i internirskim ili vojnim serijskim brojem, u onoj mjeri u kojoj to bude primjenjivo.
5. Strane će osigurati ICRC-u potpun i neometan pristup svim mjestima gdje se drže zarobljenici i svim zarobljenicima. Strane će dopustiti ICRC-u da privatno razgovara sa svakim zarobljenikom najmanje četrdeset osam (48) sati prije njegova odnosno njezina oslobađanja radi provedbe i praćenja plana, uključujući određivanje odredišta zarobljenika.
6. Strane neće poduzimati nikakvu odmazdu protiv zarobljenika ili njegove / njezine obitelji ako zarobljenik odbije prebacivanje.
7. Bez obzira na navedene odredbe, svaka će strana poštovati svaku zapovijed ili zahtjev Međunarodnoga suda za ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije u svezi sa uhićenjem, pritvorom, predajom ili pristupom osobama koje bi inače bile oslobođene ili prebačene sukladno ovom Članku, ali su optužene zbog djela koja su u nadležnosti Suda. Svaka strana mora dostatno dugo pritvoriti osobe koje su s razlogom osumnjičene za takva djela kako bi se dopustile odgovarajuće konzultacije s tijelima Suda.

U slučajevima gdje su mjesta pojedinačnih ili masovnih grobnica službeno poznata, te je postojanje grobova stvarno utvrđeno, svaka će strana dopustiti ulazak osoblju za registraciju grobova druge Strane, u međusobno dogovoreno vrijeme, u ograničenu svrhu: dolazak do navedenih grobova, preuzimanje i

evakuiranje tijela preminulih vojnih i civilnih osoba te strane, uključujući preminule zarobljenike.

Članak X: Suradnja

Strane će u potpunosti surađivati sa svim entitetima koji su uključeni u provedbu ovoga mirovnog rješenja, kako je opisano u Općem okvirnom sporazumu, ili s entitetima koje je inače ovlastilo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, uključujući Međunarodni sud za ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije.

Članak XI: Izvještavanje vojnih zapovjedništava

Svaka će strana osigurati da se uvjeti ovoga Aneksa, te pismene zapovijedi kojima se zahtijeva njegovo poštovanje, odmah prenesu svim njezinim snagama.

Članak XII: Konačni autoritet u tumačenju

U skladu sa Člankom 1., zapovjednik IFOR-a je konačni autoritet na ratištu što se tiče tumačenja ovoga Sporazuma o vojnim aspektima mirovnoga rješenja s Dodacima, koji su njegov sastavni dio.

Članak XIII: Stupanje na snagu

Ovaj Aneks stupa na snagu s potpisivanjem."

Aneks 1B - Sporazum o regionalnoj stabilizaciji

Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska, SR Jugoslavija, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska (u daljnjem tekstu "Strane") suglasile su se kako slijedi:

Članak I: Opće obveze

Strane su se suglasile da je uspostava progresivnih mjera za regionalnu stabilnost i kontrolu naoružanja bitna za stvaranje stabilnoga mira u regiji. U tu svrhu, strane su se suglasile o važnosti osmišljavanja novih oblika suradnje u području sigurnosti radi izgradnje transparentnosti i povjerenja te postizanja uravnoteženih i stabilnih razina obrambenih snaga, u najmanjem broju koji bi bio u skladu sa sigurnosti pojedinih strana i potrebom da se u regiji izbjegne utrka u naoružanju. Odobrile su sljedeće elemente regionalne strukture za stabilnost.

Članak II: Mjere za izgradnju povjerenja i sigurnosti u BiH

U roku od sedam dana nakon što ovaj Sporazum (u daljnjem tekstu "Aneks") stupi na snagu, Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska započinju, na odgovarajuće visokoj političkoj razini, pregovore pod pokroviteljstvom Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (u daljnjem tekstu "OESS"), kako bi se suglasile o nizu mjera za povećanje međusobnoga povjerenja i smanjenja opasnosti od sukoba, u potpunosti se oslanjajući na bečki Dokument o pregovorima o mjerama za izgradnju povjerenja i sigurnosti OESS-a iz 1994. Cilj ovih pregovora jest suglasiti se o početnom nizu mjera u roku od četrdeset pet (45) dana nakon što ovaj Aneks stupi na snagu, uključujući, uz ostalo:

- ograničenja vojnoga razmještaja i vojnih vježbi u određenim zemljopisnim područjima;
- ograničenja ponovnog uvođenja stranih snaga u kontekstu Članka 3. Aneksa 1-A Općega okvirnog sporazuma;
- ograničenja smještaja teškoga naoružanja;
- povlačenje snaga i teškoga naoružanja u nastambe (kantonmane) / vojarne ili na druge utvrđene lokacije, kao što je predviđeno Člankom 4. Aneksa 1-A;
- obavijesti o raspuštanju postrojbi za posebne operacije i naoružanih civilnih skupina;
- obavijesti o određenim planiranim vojnim aktivnostima, uključujući međunarodnu vojnu pomoć i programe obuke;
- identifikaciju i praćenje kapaciteta za proizvodnju naoružanja;
- trenutačnu razmjenu podataka o posjedovanju pet kategorija oružja prema definiciji iz Sporazuma o konvencionalnim oružanim snagama u Europi (u daljnjem tekstu "CFE"), uz dodatni sporazum da će se topništvom smatrati oružja kalibra 75 mm i više; i

- trenutachnu uspostavu vojnih misija za vezu između zapovjednika oružanih snaga Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske.

Članak III: Mjere za izgradnju regionalnoga povjerenja i sigurnosti

Kako bi se dopunile mjere navedene u (gornjem) Članku 2 na široj osnovi, Strane su se suglasile da će pokrenuti korake prema regionalnom sporazumu o mjerama za izgradnju regionalnoga povjerenja i sigurnosti.

Strane su se složile:

- da neće uvoziti nikakvo oružje devedeset (90) dana od stupanja na snagu ovoga Aneksa;
- da 180 dana od stupanja na snagu ovoga Aneksa ili dok ne stupi na snagu sporazum o kontroli naoružanja iz donjeg Članka (4), ovisno što je ranije, neće uvoziti teško naoružanje, streljivo za teško naoružanje, mine, vojne zrakoplove ni helikoptere. Teško oružje odnosi se na sve tenkove i oklopna vozila, sve topništvo kalibra 75 mm i više, sve minobacače kalibra 81 mm i više, te sve protuzrakoplovno oružje kalibra 20 mm i više.

Članak IV: Mjere za podregionalnu kontrolu naoružanja

Uvažavajući značaj postizanja uravnoteženih i stabilnih razina obrambenih snaga na najmanjem broju koji bi bio u skladu sa sigurnosti pojedinih strana, i shvaćajući da će uspostava stabilne vojne ravnoteže temeljene na najnižoj razini naoružanja biti bitan čimbenik u sprečavanju ponovnog izbijanja sukoba, strane će u roku od trideset (30) dana od stupanja na snagu ovoga Aneksa započeti pregovore pod pokroviteljstvom OEES-a, kako bi što prije postigle sporazum o razinama naoružanja koje su u skladu s tim ciljem. U roku od trideset (30) dana od stupanja na snagu ovoga Aneksa, strane će također započeti pregovore o sporazumu kojim će uspostaviti dragovoljna ograničenja vojnoga ljudstva.

Strane su se suglasile da bi se sporazum o naoružanju trebao temeljiti najmanje na sljedećim kriterijima: broj stanovnika, sadašnje posjedovanje vojnog naoružanja, obrambene potrebe i relativne razine snaga u regiji.

- Sporazumom će se uspostaviti brojčana ograničenja za posjedovanje tenkova, topništva, oklopnih bojnih vozila, borbenih zrakoplova i navalnih helikoptera, kao što je definirano u relevantnim dijelovima Sporazuma CFE, uz dodatnu odredbu da će se topništvom smatrati oružje kalibra 75 mm i više.
- Kako bi se ustanovila referentna vrijednost, Strane su se složile da će u roku od trideset (30) dana od stupanja na snagu ovoga Aneksa izvijestiti što posjeduju, kako je definirano gornjim podstavkom (a), u skladu s obrascem utvrđenim Bečkim dokumentom OEES-a.

- Taj će se obrazac za izvještavanje nadopuniti kako bi se uzele u obzir posebne okolnosti regije.

Strane su se suglasile da će u roku od 180 dana od stupanja na snagu ovoga Aneksa dovršiti gore spomenute pregovore o dogovorenim brojčanim ograničenjima za kategorije navedene u točki (2)(a) ovoga članka. Ako se Strane ne dogovore o tim ograničenjima u roku od 180 dana od stupanja na snagu ovoga Aneksa, primjenjivat će se sljedeća ograničenja, u odnosu 5 : 2 : 2, što se temelji na približnom odnosu broja žitelja pojedinih strana:

1. referentna vrijednost. Bit će utvrđeno posjedovanje oružja Savezne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu "referentna vrijednost");
2. granica za Saveznu Republiku Jugoslaviju bit će sedamdeset pet (75) posto referentne vrijednosti;
3. granica za Republiku Hrvatsku bit će trideset (30) posto referentne vrijednosti;
4. granica za Bosnu i Hercegovinu bit će trideset (30) posto referentne vrijednosti; i
5. dodjele za Bosnu i Hercegovinu će među entitetima odražavati odnos dva (2) za Federaciju Bosne i Hercegovine i jedan (1) za Republiku Srpsku.

OESS će pomagati stranama u njihovim pregovorima sukladno Članku 2. i Članku 4. ovoga Aneksa te u provedbi i verifikaciji (uključujući verifikaciju izjava o posjedovanju) sporazuma koji su rezultat tih pregovora.

Članak V: Sporazum o regionalnoj kontroli naoružanja

OESS će pomoći stranama postavljanjem posebnog predstavnika koji će pomoći u organizaciji i vođenju pregovora pod pokroviteljstvom OESS-ova Foruma o sigurnosnoj suradnji ("FSC") radi uspostave regionalne ravnoteže unutar i u susjedstvu bivše Jugoslavije. Strane se obvezuju da će u tome u potpunosti surađivati s OESS-om i olakšavati redovne inspekcije drugim stranama. Nadalje, Strane su se suglasile da će zajedno s predstavnicima OESS-a uspostaviti povjerenstvo radi lakšeg rješavanja eventualnih sporova.

Članak VI: Stupanje na snagu

Ovaj Aneks stupa na snagu s momentom potpisivanja."

Aneks 2 - Sporazum o granici između entiteta i o drugim pitanjima koja su s tim u svezi

Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska ("strane") suglasile su se o sljedećem:

Članak I: Granična crta između entiteta

Granica između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske ("granica između entiteta") jest ona koja je nacrtana na zemljovidu u Dodatku.

Članak II: Prilagođavanje granične crte

Strane smiju prilagođavati graničnu crtu između entiteta samo uz obostranu suglasnost. Tijekom razdoblja u kojem su, sukladno Aneksu 1-A Općega okvirnog sporazuma, razmještene višenacionalne vojne snage za provedbu mira ("IFOR"), strane će se konzultirati sa zapovjednikom IFOR-a prije nego što izvrše bilo koje dogovoreno prilagođavanje i izvijestiti zapovjednika IFOR-a o tom prilagođavanju.

Članak III: Rijeke

Tamo gdje granična crta između entiteta slijedi rijeku, crta će slijediti prirodne promjene (nanosi ili erozija) u riječnom toku, izuzev ako se ne dogovori drukčije. Umjetne promjene riječnog toka neće utjecati na promjene granične crte između entiteta, izuzev ako se ne dogovori drukčije. Ne smiju se poduzimati nikakve umjetne promjene, izuzev na osnovi sporazuma među stranama.

U slučaju naglih prirodnih promjena u riječnom toku (odlamanje tla ili usijecanje novoga korita), crta se utvrđuje obostranim sporazumom strana. Ako do takvog događaja dođe tijekom razdoblja u kojem je razmješten IFOR, svako takvo utvrđivanje podložno je odobrenju zapovjednika IFOR-a.

Članak IV: Razgraničenje i označavanje

Crta na zemljovidu u mjerilu 1:50.000, koji je u Dodatku (ovoga Aneksa), koja predstavlja graničnu crtu između entiteta, i crte na zemljovidu u mjerilu 1:50.000, koji je dio Dodatka A Aneksa 1-A, koje predstavljaju zonu razdvajanja između entiteta i dogovorenu crtu prekida vatre i pripadajuću zonu razdvajanja, koje su strane prihvatile kao mjerodavne i konačne, točne su unutar približno 50 metara. Tijekom razdoblja u kojem bude razmješten IFOR, zapovjednik IFOR-a ima pravo, nakon konzultacije sa stranama, utvrditi točne opise tih crta i zona, pod uvjetom da za Sarajevo zapovjednik IFOR-a ima pravo prilagođavati zonu razdvajanja prema potrebi.

Gore opisane crte i zone mogu označiti predstavnici strana u suradnji s IFOR-om i pod IFOR-ovim nadzorom. Konačne ovlasti za postavljanje takvih oznaka ima IFOR. Te su crte i zone utvrđene zemljovidima i dokumentima o kojima su se strane suglasile, a ne fizičkim stavljanjem oznaka.

Nakon stupanja na snagu ovoga Sporazuma, strane osnivaju zajedničko povjerenstvo, koje se sastoji od jednakoga broja predstavnika svake strane, a koje treba sastaviti dogovoreni tehnički dokument, koji sadrži precizan opis granične crte između entiteta. Svaki takav dokument sastavljen tijekom razdoblja u kojem je razmješten IFOR podložen je odobrenju zapovjednika IFOR-a.

Članak V: Arbitraža za područje Brčkog

strane su se suglasile o obvezujućoj arbitraži spornoga dijela granične crte između entiteta u području Brčkog, naznačene na zemljovidu što je priložen kao Dodatak.

Najkasnije šest mjeseci od stupanja na snagu ovoga Sporazuma, Federacija postavlja jednoga arbitra i Republika Srpska postavlja jednoga arbitra. Treći arbitar odabire se sporazumom između osoba koje su imenovale strane, u roku od 30 dana od tada. Ako se strane ne suglase, trećeg arbitra postavlja predsjednik Međunarodnoga suda pravde. Treći arbitar djeluje kao predsjedatelj Arbitražnoga vijeća.

Ako se strane ne dogovore drukčije, postupak se vodi u skladu s pravilima UNCITRAL-a. Arbitri primjenjuju relevantna pravna načela i načela pravičnosti.

Ako se ne dogovori drukčije, područjem koje je naznačeno u stavku (1) i dalje će se upravljati kao sada.

Arbitri će objaviti svoju odluku najkasnije godinu dana od stupanja na snagu ovoga Sporazuma. Odluka će biti konačna i obvezujuća, i strane će je provesti bez odgađanja.

Članak VI: Prijelazno razdoblje

Za područja koja prelaze iz jednoga entiteta u drugi, u skladu s ovdje opisanim razgraničenjem, postojat će prijelazno razdoblje kako bi se omogućio uredan prijenos vlasti. Prijelazno se razdoblje završava četrdeset pet (45) dana nakon prijenosa ovlasti sa zapovjednika UNPROFOR-a na zapovjednika IFOR-a, kao što je opisano u Aneksu 1-A.

Članak VII: Status Dodatka

Dodatak je sastavni dio ovoga Sporazuma.

Članak VIII: Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu s potpisivanjem."

Dodatak Aneksu 2

Dodatak Aneksu 2 sastoji se od ovoga dokumenta, zajedno sa

- UNPROFOR-ovom cestovnom kartom u mjerilu 1:600.000, koja se sastoji od jednoga lista a nalazi se u pravitku; i
- topografskom planimetrijskom kartom u mjerilu 1:50.000, koja će se osigurati kao što je niže opisano.

Na temelju priložene cestovne karte u mjerilu 1:600.000, strane zahtijevaju da Ministarstvo obrane Sjedinjenih Država osigura topografsku planimetrijsku kartu u mjerilu 1:50.000, koja se sastoji od toliko listova koliko je potrebno, kako bi se osiguralo preciznije ocrtavanje granične crte između entiteta. Takva se karta uključuje u ovaj Dodatak kao njegov sastavni dio, a strane su suglasne da će prihvatiti takvu kartu kao mjerodavnu i konačnu u sve svrhe.

Aneks 3 - Sporazum o izborima

S ciljem promicanja slobodnih, poštenih i demokratskih izbora i postavljanja temelja reprezentativne uprave te osiguranja postupnog postizanja demokratskih ciljeva u cijeloj Bosni i Hercegovini, u skladu s odgovarajućim dokumentima Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OESS), Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska ("strane") sporazumjele su se kako slijedi:

Članak I: Uvjeti za demokratske izbore

Strane su obvezne osigurati uvjete za organizaciju slobodnih i poštenih izbora, posebice politički neutralan ambijent; obvezne su štiti i primjenjivati pravo tajnoga glasovanja bez straha ili zastrašivanja; obvezne su osigurati slobodu izražavanja i tiska; obvezne su omogućiti i poticati slobodu udruživanja (uključujući političke stranke); obvezne su osigurati i slobodu kretanja.

Strane zahtijevaju od OESS potvrdu da izbori mogu biti uspješni u sadašnjim društvenim uvjetima u oba entiteta te, ako bude potrebno, pružanje pomoći stranama u stvaranju takvih uvjeta.

Strane su obvezne u cijelosti se držati stavaka 7 i 8 Kopenhaškoga dokumenta OESS (u privitku ovoga Sporazuma).

Članak II: Uloga OESS-a

OESS. Strane zahtijevaju da OESS usvoji i uspostavi program izbora za Bosnu i Hercegovinu kako je izloženo u ovom Sporazumu.

Izbori. Strane zahtijevaju od OESS-a da nadzire, na način koji odredi OESS, a u suradnji s drugim međunarodnim organizacijama koje OESS smatra potrebnima, da pripremi i provede izbore za Zastupnički dom Bosne i Hercegovine; za Predsjedništvo Bosne i Hercegovine; za Zastupnički dom Federacije Bosne i Hercegovine; za Narodnu skupštinu Republike Srpske; za Predsjedništvo Republike Srpske; i, ako to bude izvedivo, za kantonalna zakonodavna tijela i općinska tijela vlasti.

Povjerenstvo. U tu svrhu strane zahtijevaju da OESS osnuje Privremeno izborno povjerenstvo ("Povjerenstvo").

Vrijeme održavanja. Izbori će se održati na nadnevak šest mjeseci nakon stupanja na snagu ovoga sporazuma ("dan izbora") ili, ako OESS utvrdi da je odgađanje potrebno, ne kasnije od devet mjeseci nakon njegova stupanja na snagu.

Članak III: Privremeno izborna povjerenstvo

Pravila i propisi. Povjerenstvo usvaja izborna pravila i propise glede: registracije političkih stranaka i nezavisnih kandidata; zakonske podobnosti kandidata i glasača; uloge domaćih i međunarodnih promatrača izbora; osiguranja otvorene i poštene izborne kampanje; te utvrđivanja, objavljivanja i ovjere konačnih izbornih rezultata.

Strane su obvezne u potpunosti se držati izbornih pravila i propisa, neovisno o bilo kojim internim zakonima i propisima.

Ovlasti Povjerenstva. Odgovornosti Povjerenstva, kako se predviđa izbornim pravilima i propisima, obuhvaćaju:

- nadzor svih oblika izbornoga postupka kako bi se osigurala uspostava struktura i institucijskoga okvira za slobodne i poštene izbore;
- utvrđivanje odredbi o registraciji glasača;
- osiguranje poštovanja izbornih pravila i propisa ustanovljenih ovim Sporazumom;
- osiguranje mjera za ispravljanje kršenja bilo koje odredbe ovoga Sporazuma ili izbornih pravila i propisa ustanovljenih temeljem ovoga Sporazuma, uključujući nametanje kazni protiv svake osobe ili tijela koje krši te odredbe; i
- akreditiranje promatrača, uključujući osoblje međunarodnih organizacija te stranih i domaćih nevladinih organizacija, i osiguranje nesmetanoga pristupa i kretanja promatračima koje su akreditirale strane.

Sastav i funkcioniranje Povjerenstva. Povjerenstvo se sastoji od šefa Misije OEES-a, Visokoga povjerenika ili osobe koju on odredi, predstavnika strana te onih osoba koje predloži šef misije OEES-a u dogovoru sa stranama. Šef Misije OEES-a djeluje kao predsjedatelj Povjerenstva. U slučaju sporova unutar Povjerenstva, predsjedateljeva je odluka konačna.

Povlastice i imuniteti. Predsjedatelj i Povjerenstvo uživaju pravo uspostave komunikacijskih sredstava, angažiranja lokalnog i administrativnog osoblja, te status, povlastice i imunitete koji se priznaju diplomatskim predstavnicima i misijama temeljem Bečke konvencije o diplomatskim odnosima.

Članak IV: Pravo glasovanja

Glasači. Svaki državljanin Bosne i Hercegovine s navršениh 18 godina čije je ime na Popisu stanovništva Bosne i Hercegovine iz 1991. ima, u skladu s izbornim pravilima i propisima, pravo glasovanja. Zapravo se od državljanina koji više ne žive u općini u kojoj su prebivali 1991. očekuje da u toj općini glasuju, bilo osobno bilo u odsutnosti, pod uvjetom da je utvrđeno kako je ta osoba bila

prijavljena u toj općini, što potvrđuje mjesno izborno povjerenstvo i Privremeno izborno povjerenstvo.

Takav državljanin može, međutim, zahtijevati od Povjerenstva da svoj glas dade drugdje. Korištenje prava glasa izbjeglica valja tumačiti kao potvrdu njihove namjere povratka u Bosnu i Hercegovinu.

Do dana izbora povratak izbjeglica trebao bi već biti u tijeku i tako omogućiti mnogima osobno sudjelovanje na izborima u Bosni i Hercegovini. Povjerenstvo može izbornim pravilima i propisima predvidjeti glasovanje državljana koji nisu na Popisu stanovništva iz 1991. godine.

Članak V: Stalno izborno povjerenstvo

Strane su suglasne osnovati stalno izborno povjerenstvo, koje će biti odgovorno za provedbu budućih izbora u Bosni i Hercegovini.

Članak VI: Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu s potpisivanjem."

Prilog Aneksu 3 - O izborima

Dokument druge sjednice Konferencije o ljudskoj dimenziji Konferencije o sigurnosti i suradnji u Europi (KESS), Kopenhagen, 1990. godine.

Stavci 7. i 8.:

(7) Kako bi osigurale da volja naroda bude temelj autoriteta vlasti, države sudionice će:

(7.1) - održavati slobodne izbore u razumnim razmacima, kako je utvrđeno zakonom

(7.2) - dopustiti da se za sva mjesta barem u jednom domu državnoga zakonodavnog tijela slobodno natječu kandidati putem glasačkog izjašnjanja naroda

(7.3) - jamčiti opće i jednako pravo glasa punoljetnim građanima

(7.4) - osigurati provedbu tajnoga ili drugog slobodnog glasovanja, pošteno prebrojavanje i izvješćivanje te objavljivanje službenih rezultata

(7.5) - uvažavati pravo građana da se natječu za političke ili javne funkcije, pojedinačno ili kao predstavnici političkih stranaka ili organizacija, bez diskriminacije;

(7.6) - poštovati pravo pojedinaca i skupina na potpuno slobodno osnivanje vlastitih političkih stranaka ili drugih političkih organizacija i pružati takvim političkim strankama i organizacijama potrebna pravna jamstva kako bi im se omogućilo međusobno natjecanje temeljem jednakoga tretmana pred zakonom i od strane tijela vlasti;

(7.7) - osigurati da zakon i javna politika funkcioniraju tako da omoguće vođenje političke kampanje u poštenom i slobodnom ozračju, u kojem ni upravne mjere, ni nasilje ni zastrašivanje ne priječe stranke ni kandidate da slobodno ističu svoja gledišta i kvalitete, niti priječe glasače da se s njima upoznaju i o njima raspravljaju ili da daju svoj glas bez straha od odmazde;

(7.8) - osigurati da nikoja pravna ni upravna prepreka ne stoji na putu pristupa medijima na nediskriminatornoj osnovi za sve političke skupine i pojedince koji žele sudjelovati u izbornom postupku;

(7.9) - osigurati da se kandidati koji dobiju potreban broj glasova predviđen zakonom propisno uvedu u dužnost te da im se dopusti da tamo i ostanu sve do isteka mandata odnosno prestanka njihove službe, na drugi način reguliran zakonom, u skladu s demokratskim parlamentarnim i ustavnim postupkom.

(8) - Države sudionice drže da nazočnost promatrača, kako stranih tako i domaćih, može unaprijediti izborni postupak u državama u kojima se održavaju izbori. One stoga pozivaju promatrače iz svih ostalih država članica KESS i sve odgovarajuće privatne ustanove i organizacije koje to eventualno žele na promatranje tijekom postupka državnih izbora u mjeri dopuštenoj zakonom. One će također nastojati olakšati sličan pristup izbornom postupku na razini nižoj od državne. Takvi promatrači obvezat će se na nemiješanje u izborni postupak."

Aneks 4 - Ustav Bosne i Hercegovine

Preambula

na temelju poštivanja ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti

opredijeljeni za mir, pravednost, snošljivost i pomirbu

uvjereni da demokratske ustanove vlasti i poštenu postupci najbolje uspostavljaju miroljubive odnose unutar pluralističkog društva

sa željom za promicanjem opće dobrobiti i gospodarskoga rasta zaštitom privatne imovine i promicanjem tržišnoga gospodarstva

vođeni ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih naroda

opredijeljeni za suverenitet, teritorijalnu cjelovitost i političku neovisnost Bosne i Hercegovine u skladu s međunarodnim pravom

odlučni da osiguraju puno poštivanje međunarodnoga humanitarnog prava

nadahnuti Univerzalnom poveljom o ljudskim pravima, međunarodnim ugovorima o građanskim i političkim te ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, kao i Deklaracijom o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama, te drugim instrumentima o ljudskim pravima

pozivajući se na Temeljna načela dogovorena u Ženevi 8. rujna 1995., te u New Yorku 26. rujna 1995.,

Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi (zajedno s ostalima), te građani Bosne i Hercegovine ovime određuju da Ustav Bosne i Hercegovine bude:

Članak I: Bosna i Hercegovina

1. Kontinuitet. Republika Bosna i Hercegovina, čije će službeno ime od sada biti "Bosna i Hercegovina", nastavlja svoje pravno postojanje sukladno međunarodnom pravu kao država, uz prilagodbu njezina unutrašnjega ustroja prema ovdje sadržanim odredbama te unutra njezinih međunarodno priznatih granica. Ona ostaje članicom Ujedinjenih naroda te kao Bosna i Hercegovina može zadržati ili zahtijevati članstvo u organizacijama u sklopu sustava Ujedinjenih naroda i drugim međunarodnim organizacijama.
2. Demokratska načela. Bosna i Hercegovina demokratska je država koja funkcionira na načelima pravne države te ima slobodne i demokratske

izbore.

3. Sastav. Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (u daljnjem tekstu "entiteti").
4. Kretanje roba, usluga, kapitala i ljudi. Kretanje je po cijeloj Bosni i Hercegovini slobodno. Bosna i Hercegovina i entiteti neće ometati punu slobodu kretanja za osobe, robu, usluge i kapital u cijeloj Bosni i Hercegovini. Niti jedan od entiteta neće uspostavljati kontrole na graničnim crtama između entiteta.
5. Glavni grad. Glavni grad Bosne i Hercegovine je Sarajevo.
6. Znakovlje. Bosna i Hercegovina imat će znakovlje kakvo utvrdi njezina Parlamentarna skupština te potvrdi Predsjedništvo.
7. Državljanstvo. Postoji državljanstvo Bosne i Hercegovine, koje će regulirati Parlamentarna skupština, te državljanstvo svakoga od entiteta, koje će regulirati svaki od entiteta, pod uvjetom:
  - a. da su svi državljani bilo kojega od entiteta time i državljani Bosne i Hercegovine;
  - b. da se nijednoj osobi ne uskrati državljanstvo Bosne i Hercegovine ili nekog od entiteta na proizvoljan način ili pak tako da ostane bez državljanstva. Nijednoj se osobi neće uskratiti državljanstvo Bosne i Hercegovine ili nekoga od entiteta na osnovi spola, rasne pripadnosti, boje kože, jezika, vjere, političkoga ili drugog mišljenja, nacionalnoga ili socijalnog podrijetla, pripadnosti nacionalnoj manjini, vlasništva, rođenja ili drugoga statusa.
  - c. Sve osobe koje su bile državljani Republike Bosne i Hercegovine neposredno prije stupanja na snagu ovoga Ustava državljani su Bosne i Hercegovine. Državljanstvo osoba koje su naturalizirane nakon 6. travnja 1992. godine, a prije stupanja na snagu ovoga Ustava regulirat će Parlamentarna skupština.
  - d. Državljanji Bosne i Hercegovine mogu imati državljanstvo i druge države pod uvjetom da o tome postoji bilateralni sporazum, odobren od strane Parlamentarne skupštine u skladu s Člankom 4.(4)(d), između Bosne i Hercegovine i odnosne države. Osobe s dvojnim državljanstvom mogu glasovati u Bosni i Hercegovini i entitetima samo ako im je prebivalište u Bosni i Hercegovini.
  - e. Državljanji Bosne i Hercegovine u inozemstvu uživaju zaštitu Bosne i Hercegovine. Svaki od entiteta može izdavati putovnice Bosne i Hercegovine svojim državljanima onako kako to utvrdi Parlamentarna skupština. Bosna i Hercegovina može izdati putovnice državljanima kojima nije izdao putovnice neki od entiteta.

Postojat će središnja evidencija svih putovnica koje izdaju entiteti i Bosna i Hercegovina.

Članak II: Ljudska prava i temeljne slobode

Ljudska prava. Bosna i Hercegovina i oba entiteta osiguravaju najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda. U tu svrhu postojat će Povjerenstvo za ljudska prava u Bosni i Hercegovini, kako stoji u Aneksu 6 Općega okvirnoga sporazuma.

Međunarodni standardi. Prava i slobode utvrđeni u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te njezinim Protokolima izravno se primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju prvenstvo pred svakim drugim zakonodavstvom.

Popis prava. Sve osobe unutra područja Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode spomenute u prethodnom stavku (2), koje uključuju:

1. Pravo na život
2. Pravo na nepodvrgavanje mučenju, nehumanom ili ponižavajućem postupku ili kazni
3. Pravo osobe da ne bude držana u ropstvu ili podčinjenosti ili pravo da ne obavlja prisilni ili obvezatni rad
4. Prava na slobodu i sigurnost ličnosti
5. Pravo na pošteno suđenje u građanskim i krivičnim predmetima, te druga prava u svezi s krivičnim postupcima
6. Pravo na privatni i obiteljski život, dom i poštu
7. Pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjere
8. Pravo na slobodu izražavanja
9. Pravo na slobodu mirnoga okupljanja i slobodu udruživanja s drugima
10. Pravo na zaključenje braka te osnivanje obitelji
11. Pravo na imovinu
12. Pravo na obrazovanje
13. Pravo na slobodu kretanja i prebivališta

Nediskriminacija. Uživanje prava i sloboda utvrđenih ovim člankom ili međunarodnim sporazumima koji su popisani u Dodatku I ovoga Ustava osigurava se svim osobama u Bosni i Hercegovini, bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, poput spola, rase, boje kože, jezika, vjere, političkoga ili drugog mišljenja, nacionalnoga ili socijalnog podrijetla, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovine, rođenja ili drugoga statusa.

Izbjeglice i prognanici. Sve izbjeglice i prognanici imaju se pravo slobodno vratiti svojim domovima. Oni u skladu s Aneksom 7 Općega okvirnog sporazuma imaju pravo na povrat imovine koje su bili lišeni tijekom neprijateljstava od 1991. te da im se naknadi ona imovina koja im se ne može vratiti. Svaka obveza ili izjava u svezi s takvom imovinom preuzeta ili dana pod prisilom nevažeća je i ništavna.

Provedba. Bosna i Hercegovina te svi sudovi, ustanove, vladina tijela, kao i posredna tijela kojima upravljaju entiteti ili se istima upravlja unutra entiteta, primjenjuju i poštuju ljudska prava i temeljne slobode navedene u gornjem stavku (2).

Međunarodni sporazumi. Bosna i Hercegovina ostaje ili postaje stranom međunarodnih sporazuma popisanih u Dodatku I ovoga Ustava.

Suradnja. Sva nadležna tijela u Bosni i Hercegovini surađivat će i osigurati neograničen pristup:

- svim međunarodnim mehanizmima za praćenje stanja ljudskih prava uspostavljenima za Bosnu i Hercegovinu;
- nadzornim tijelima koja su ustanovljena na temelju bilo kojega od međunarodnih sporazuma navedenih u Dodatku I ovome Ustavu;
- Međunarodnom sudu za ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije (te će se osobito pokoravati nalogima izdanima na temelju Članka 29. Statuta toga Suda);
- kao i svim drugim organizacijama kojima mandat u svezi s ljudskim pravima ili humanitarnim pravom dodijeli Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda.

Članak III: Nadležnosti i odnosi između ustanova Bosne i Hercegovine i entiteta

Nadležnosti ustanova Bosne i Hercegovine. Sljedeća pitanja spadaju u nadležnost ustanova Bosne i Hercegovine:

1. Vanjska politika
2. Vanjskotrgovinska politika

3. Carinska politika
4. Monetarna politika kao što je navedeno u Članku 7
5. Financiranje ustanova te međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine
6. Politika u svezi s pitanjem useljavanja, izbjeglica i azila
7. Međunarodna provedba krivičnog prava te provedba krivičnog prava između entiteta, uključujući odnose s Interpolom
8. Osnivanje i upravljanje zajedničkim kapacitetima / sredstvima
9. Reguliranje prometa između entiteta
10. Kontrola zračnoga prometa

Nadležnost entiteta.

1. (a) Entiteti imaju pravo osnivati posebne paralelne odnose sa susjednim državama u skladu sa suverenitetom i teritorijalnom cjelovitosti Bosne i Hercegovine.
2. (b) Svaki od entiteta pružit će svu potrebnu pomoć vladi Bosne i Hercegovine kako bi joj se omogućilo izvršavanje međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine, s time da za financijske obveze koje jedan od entiteta preuzme bez privole onoga drugog prije izbora Parlamentarne skupštine i Predsjedništva Bosne i Hercegovine odgovara odnosni entitet, izuzev ako je preuzimanje te obveze bilo prijeko potrebno za nastavljanje članstva Bosne i Hercegovine u nekoj međunarodnoj organizaciji.
3. (c) Entiteti će na područjima pod svojom nadležnosti učiniti sigurnom okolinu za sve osobe putem građanskih ustanova za provedbu zakona, koje će djelovati u skladu s međunarodno priznatim standardima te poštovati međunarodno priznata ljudska prava i temeljne slobode navedene u gornjem Članku 2., kao i putem drugih mjera u skladu s potrebama.
4. (d) Svaki od entiteta također može sklapati sporazume s državama i međunarodnim organizacijama uz privolu Parlamentarne skupštine. Parlamentarna skupština može zakonom precizirati da za određene vrste sporazuma nije potrebna takva privola.

Zakonodavstvo i nadležnosti entiteta i ustanova.

1. Sve vladine funkcije i ovlasti koje se ovim Ustavom izričito ne dodjeljuju ustanovama Bosne i Hercegovine bit će one koje postoje u entitetima.
2. entiteti i bilo koja njihova jedinica u cijelosti će se pokoravati ovom Ustavu, koji zamjenjuje međusobno nespojive odredbe zakonodavstva Bosne i Hercegovine te ustava i zakona entiteta, kao i odlukama ustanova Bosne i Hercegovine. Opća načela međunarodnoga prava sastavni su dio zakonodavstva Bosne i Hercegovine i entiteta.

Usklađivanje. Predsjedništvo može odlučiti da olakša usklađivanje između entiteta glede pitanja koja nisu u nadležnosti Bosne i Hercegovine prema odredbama ovoga Ustava, izuzev kad neki od entiteta tome prigovori u bilo kojemu konkretnom slučaju.

Dodatne odgovornosti.

1. Bosna i Hercegovina preuzima odgovornost u drugim pitanjima o kojima se suglase entiteti; koja su utvrđena u aneksima 5 do 8 Općega okvirnog sporazuma; ili pak koja su prijeko potrebna za očuvanje suvereniteta, teritorijalne cjelovitosti, političke nezavisnosti, i međunarodnoga subjektiviteta Bosne i Hercegovine, u skladu s diobom odgovornosti među institucijama Bosne i Hercegovine. Ako bude potrebno, za ostvarivanje takvih odgovornosti mogu se osnivati dodatne institucije.
2. U roku od šest mjeseci od stupanja ovoga Ustava na snagu, entiteti će započeti pregovore glede uključivanja drugih pitanja, uključujući korištenje energetske resursa i zajedničke gospodarske projekte koji su u odgovornosti ustanova Bosne i Hercegovine.

Članak VI: Parlamentarna skupština

Parlamentarna skupština ima dva doma: Dom naroda i Zastupnički dom

Dom naroda. Dom naroda ima 15 izaslanika, od toga dvije trećine iz Federacije (pet Hrvata i pet Bošnjaka) i jedna trećina iz Republike Srpske (pet Srba).

- a. Hrvatske i bošnjačke izaslanike iz Federacije odabiru hrvatski odnosno bošnjački zastupnici Zastupničkoga doma Federacije. Izaslanike iz Republike Srpske odabire Narodna skupština Republike Srpske.
- b. Devet članova Doma naroda tvore kvorum, pod uvjetom da su nazočna najmanje tri bošnjačka, tri hrvatska i tri srpska izaslanika.

Zastupnički dom. Zastupnički se dom sastoji od 42 zastupnika, od kojih su dvije trećine izabrane s područja Federacije, a jedna trećina s područja Republike Srpske.

- a. Zastupnici Zastupničkoga doma izravno se biraju u njihovu entitetu u skladu s izbornim zakonom koji usvoji Parlamentarna skupština. Međutim, prvi izbori održat će se u skladu s Aneksom 3. Općega okvirnog sporazuma.
- b. Većina od ukupnoga broja zastupnika izabranih u Zastupnički dom tvori kvorum.

Postupci.

- a. Svaki od domova saziva se u Sarajevu najkasnije 30 dana nakon njihova odabira ili izbora.
- b. Svaki od domova većinom glasova usvaja svoj poslovnik te među svojim članovima bira jednoga Srbina, jednoga Bošnjaka i jednoga Hrvata za predsjednika i dopredsjednike, uz rotiranje predsjedničkog mjesta između te tri odabrane osobe.
- c. Za donošenje svih zakona potrebna je suglasnost oba doma.
- d. Sve odluke u oba doma donose se većinom glasova nazočnih koji pristupe glasovanju. Izaslanici ili zastupnici potrudit će se da u većini bude zastupljena najmanje jedna trećina glasova izaslanika ili zastupnika s područja svakoga od entiteta. Ako to ne bude slučaj, predsjednik i dopredsjednici se sastaju kao povjerenstvo i pokušavaju ishoditi suglasnost u roku od tri dana nakon glasovanja. Ako to nastojanje ne urodi plodom, odluke se donose većinom glasova nazočnih članova koji pristupe glasovanju, pod uvjetom da glasovi protiv ne uključuju dvije trećine ili više izaslanika ili zastupnika iz jednoga ili drugog entiteta.
- e. Prijedlog odluke Parlamentarne skupštine može se proglasiti štetnim za vitalni interes bošnjačkoga, hrvatskoga ili pak srpskoga naroda od strane većine bošnjačkih, hrvatskih ili pak srpskih izaslanika odabranih u skladu s gornjim stavkom (1)(a). Takvom je prijedlogu odluke za dobivanje suglasnosti u Domu naroda potrebna većina glasova nazočnih bošnjačkih, hrvatskih te srpskih izaslanika koji pristupe glasovanju.
- f. Kad većina bošnjačkih, hrvatskih ili pak srpskih zastupnika prigovori pozivanju na stavak (e), predsjednik Doma naroda odmah saziva zajedničko povjerenstvo od tri izaslanika, prema odabiru bošnjačkih, hrvatskih i srpskih izaslanika, radi razrješenja toga pitanja. Ako to povjerenstvo ne učini u roku od pet dana, slučaj će biti predan Ustavnomu sudu, koji će u ubrzanom postupku ocijeniti njegovu proceduralnu regularnost.
- g. Predsjedništvo ili sam Dom mogu raspustiti Dom naroda, pod uvjetom da odluku Doma o raspuštanju odobri većina koja uključuje većinu zastupnika barem dva od tri naroda: Bošnjaka, Hrvata ili pak Srba.
- h. Odluke Parlamentarne skupštine ne stupaju na snagu prije objavljivanja.

- i. Oba doma objavljuju cjelovitu evidenciju svojih rasprava te, izuzev u iznimnim okolnostima, u skladu sa svojim poslovnicima, raspravljaju javno.
- j. Izaslanici i zastupnici ne odgovaraju krivičnopravno ni građanskopravno za djela počinjena u sklopu njihovih dužnosti u Parlamentarnoj skupštini.

Ovlasti. Parlamentarna skupština ima sljedeće ovlasti:

- a. Ako je potrebno, donosi zakone radi provedbe odluka Predsjedništva ili pak radi obavljanja nadležnosti Parlamentarne skupštine sukladno ovome Ustavu.
- b. Odlučuje o izvorima i iznosima prihoda za funkcioniranje ustanova Bosne i Hercegovine te podmirivanje međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.
- c. Odobrava proračun za ustanove Bosne i Hercegovine.
- d. Odlučuje o suglasnosti za ratifikaciju međunarodnih ugovora.
- e. Odlučuje o ostalome što je potrebno za obnašanje njezinih dužnosti ili pak dužnosti koje na nju uzajamnim dogovorom prenesu entiteti.

Članak V: Predsjedništvo BiH

Predsjedništvo se Bosne i Hercegovine sastoji od tri člana: jednoga Bošnjaka i jednoga Hrvata, od kojih je svaki izravno biran na području Federacije, te jednoga Srbina, koji je biran izravno na području Republike Srpske.

Biranje i trajanje mandata.

- a. Članovi Predsjedništva izravno se biraju u svakom entitetu (svaki birač glasuje za popunjenje jednoga mjesta u Predsjedništvu) u skladu s izbornim zakonom koji usvoji Parlamentarna skupština. Međutim, prvi izbori održat će se u skladu s Aneksom 3. Općega okvirnog sporazuma. Ispraznjeno mjesto u Predsjedništvu dotični će entitet popunjavati u skladu sa zakonom koji usvoji Parlamentarna skupština.
- b. Članovi se Predsjedništva na prvim izborima biraju na dvije godine; na svim sljedećim izborima biraju se na četiri godine. Članovi Predsjedništva mogu biti birani dvaput uzastopce, te potom četiri godine ne mogu biti ponovno birani.

Postupci.

- a. Predsjedništvo utvrđuje vlastiti poslovnik, kojim se predviđa odgovarajuće obavještanje o svim sastancima Predsjedništva.
- b. Članovi Predsjedništva između sebe imenuju predsjednika. U prvome će mandatu predsjednik biti onaj član koji dobije najveći broj glasova. Potom način odabira predsjednika, rotacijom ili na neki drugi način, utvrđuje Parlamentarna skupština u skladu s Člankom (4)(3).
- c. Predsjedništvo će nastojati sve svoje odluke (odnosno one koje se tiču pitanja iz Članka 3.(1) (a) do (e)) donositi konsenzusom. Te odluke pak,

- podložno donjem stavku (d), mogu donositi dva člana kad sva nastojanja da se postigne konsenzus ostanu bez rezultata.
- d. Član Predsjedništva koji nije suglasan s nekom odlukom Predsjedništva može tu odluku proglasiti štetnom za vitalni interes entiteta na području kojega je izabran, pod uvjetom da to učini u roku od tri dana od donošenja odluke. Takve se odluke odmah prosljeđuju Narodnoj skupštini Republike Srpske, ako je njezinu štetnost izjavio član s toga područja, odnosno bošnjačkim izaslanicima Doma naroda Federacije, ako je štetnost izjavio bošnjački član, ili pak hrvatskim izaslanicima toga tijela, ako je štetnost izjavio hrvatski član. Ako se odnosna izjava potvrdi s dvije trećine glasova navedenih izaslanika u roku od deset dana nakon njezina prosljeđenja, osporena odluka Predsjedništva ne stupa na snagu.

Ovlasti. Predsjedništvo ima ovlasti:

- a. voditi vanjsku politiku Bosne i Hercegovine;
- b. imenovati veleposlanike i druge međunarodne predstavnike Bosne i Hercegovine, od kojih najviše dvije trećine mogu biti odabrane s područja Federacije;
- c. predstavljati Bosnu i Hercegovinu u međunarodnim i europskim organizacijama i ustanovama, te zatražiti članstvo u onim organizacijama i ustanovama kojih Bosna i Hercegovina nije članica;
- d. pregovarati o međunarodnim ugovorima Bosne i Hercegovine, opozivati ih te, uz suglasnost Parlamentarne skupštine, ratificirati;
- e. izvršavati odluke Parlamentarne skupštine;
- f. predlagati, na preporuku Vijeća ministara, godišnji proračun Parlamentarne skupštine;
- g. na zahtjev, a najmanje jednom godišnje, podnositi izvješća Parlamentarnoj skupštini o izdacima Predsjedništva;
- h. prema potrebi usklađivati se s međunarodnim i nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini;
- i. obavljati druge zadaće koje budu prijeko potrebne u obnašanju njegovih dužnosti što mu ih dodijeli Parlamentarna skupština ili pak o kojima se dogovore entiteti.

Vijeće ministara. Predsjedništvo predlaže predsjednika Vijeća ministara, koji preuzima dužnost nakon što ga potvrdi Zastupnički dom. Predsjednik predlaže ministra vanjskih poslova, ministra vanjske trgovine, kao i druge ministre prema potrebi, koji preuzimaju dužnost nakon što ih potvrdi Zastupnički dom.

- a. Predsjednik i ministri zajedno tvore Vijeće ministara, koje je nadležno za ostvarivanje politike i odluka Bosne i Hercegovine na područjima što su navedena u Članku 3.(1), (4) i (5), te za podnošenje izvješća Parlamentarnoj skupštini (koje barem jednom godišnje uključuje izdatke Bosne i Hercegovine).

- b. S područja Federacije može biti imenovano najviše dvije trećine svih ministara. Predsjednik predlaže i doministre (koji nisu iz istoga konstitutivnog naroda kao njihovi ministri), koji preuzimaju dužnost nakon što ih potvrdi Zastupnički dom.
- c. Vijeće ministara podnosi ostavku ako mu Parlamentarna skupština u bilo koje doba izglasa nepovjerenje.

Stalni odbor.

- a. Svaki član Predsjedništva, sukladno službenoj dužnosti, ima civilnu nadležnost zapovijedanja oružanim snagama. Nijedan entitet neće drugome entitetu prijetiti silom ili upotrijebiti silu protiv njega, te oružane snage jednoga entiteta ni pod kojim okolnostima neće ulaziti ili se zadržavati na području drugoga entiteta bez suglasnosti vlade ovoga potonjeg te Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Sve oružane snage u Bosni i Hercegovini imaju djelovati u skladu sa suverenitetom i teritorijalnom cjelovitosti Bosne i Hercegovine.
- b. Članovi Predsjedništva odabiru Stalni odbor za vojna pitanja radi usklađivanja djelatnosti oružanih snaga u Bosni i Hercegovini. Članovi Predsjedništva članovi su Stalnoga odbora.

Članak VI: Ustavni sud

Sastav. Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima devet članova.

- a. Četiri člana odabire Zastupnički dom Federacije, a dva člana Narodna skupština Republike Srpske. Preostala tri člana odabire predsjednik Europskoga suda za ljudska prava nakon konzultacija s Predsjedništvom.
- b. Suci su istaknuti pravници visokih moralnih kvaliteta. Svaka osoba s pravom glasa i takvim kvalifikacijama može biti sudac Ustavnoga suda. Suci koje odabere predsjednik Europskog suda za ljudska prava ne smiju biti državljani Bosne i Hercegovine ili bilo koje od susjednih država.
- c. Suci se u prvome sazivu imenuju na pet godina, izuzev ako prije ne podnesu ostavku ili ne budu s razlogom smijenjeni, konsenzusom ostalih sudaca. Kod sudaca u prvome sazivu nema reizbora. Susljedno imenovani suci obnašaju dužnost dok ne navrše 70 godina života ukoliko prije ne podnesu ostavku ili ne budu s razlogom udaljeni konsenzusom ostalih sudaca.
- d. Za imenovanja nakon isteka više od pet godina od prvotnog imenovanja sudaca, Parlamentarna skupština može zakonom odrediti drukčiji način odabira troje sudaca koje bira predsjednik Europskog suda za ljudska prava.

Postupci.

- a. Većina svih članova suda tvori kvorum.

- b. Sud usvaja vlastiti poslovnik većinom glasova svih članova, rasprave su javne, a odluke se obrazlažu i objavljuju.

Nadležnost.

1. Ustavni sud ima isključivu nadležnost za razrješavanje svih ustavnih sporova između entiteta ili pak između Bosne i Hercegovine i jednoga ili oba entiteta, ili među ustanovama Bosne i Hercegovine, uključujući, ali se ne ograničavajući na pitanje:
  - a. je li odluka nekoga od entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose s nekom susjednom državom u skladu s Ustavom, uključujući odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti Bosne i Hercegovine;
  - b. je li bilo koja od odredbi ustava ili zakona nekoga od dvaju entiteta u skladu s Ustavom.
  - c. Postupak može pokrenuti samo član Predsjedništva, predsjednik Vijeća ministara, predsjednik ili dopredsjednik bilo kojeg od dvaju domova Parlamentarne skupštine, četvrtina članova bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine, ili pak četvrtina bilo kojeg doma predstavničkog tijela nekoga od entiteta.
2. Ustavni sud također ima prizivnu (apelacijsku) nadležnost nad pitanjima u svezi s ovim Ustavom glede presude bilo kojega drugog suda u Bosni i Hercegovini.
3. Ustavni je sud nadležan za pitanja koja mu predoči bilo koji sud u Bosni i Hercegovini glede toga je li neki zakon o čijoj valjanosti ovisi odluka toga suda u skladu s ovim Ustavom, Europskom konvencijom o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i njezinim Protokolima te sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili pak u svezi s postojanjem ili općim dosegom vladavine međunarodnoga prava u svezi s odlukom dotičnoga suda.

Odluke. Odluke su Ustavnoga suda konačne i obvezujuće.

Članak VII: Središnja banka

Središnja je banka Bosne i Hercegovine jedina ustanova za izdavanje novca i monetarnu politiku u cijeloj Bosni i Hercegovini.

1. Nadležnost Središnje banke utvrđuje Parlamentarna skupština. Međutim, tijekom prvih šest godina nakon stupanja ovoga Ustava na snagu ona ne smije odobravati kredite emisijom novca, već u tom pogledu funkcionira kao odbor za distribuciju novca; nakon toga roka Parlamentarna je skupština može ovlastiti i za prvu zadaću.

2. Prvi upravni odbor Središnje banke sastoji se od guvernera, kojega imenuje Međunarodni monetarni fond nakon konzultacija s Predsjedništvom, i tri člana, koje imenuje Predsjedništvo, od kojih su dva iz Federacije (jedan Bošnjak, jedan Hrvat, koji dijele jedan glas) i jedan iz Republike Srpske, svi sa šestogodišnjim mandatom. Guverner, koji neće biti državljanin Bosne i Hercegovine niti neke od susjednih država, može svojim glasom davati prevagu u odlukama Upravnoga odbora.
3. Nakon prvoga mandata, Upravni odbor Središnje banke Bosne i Hercegovine sastojat će se od pet osoba, koje imenuje Predsjedništvo na šest godina. Taj će Odbor iz svojih redova izabrati guvernera na šest godina.

Članak VIII: Financije

1. Parlamentarna skupština svake godine na prijedlog Predsjedništva usvaja proračun, koji obuhvaća izdatke potrebne za obavljanje poslova iz nadležnosti ustanova Bosne i Hercegovine i podmirivanje međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.
2. Ako se takav proračun ne usvoji u predviđenom roku, privremeno će se koristiti proračun za prethodnu godinu.
3. Federacija osigurava dvije trećine, a Republika Srpska jednu trećinu potrebnih proračunskih prihoda, izuzev prihoda koji se prikupljaju sukladno odredbi Parlamentarne skupštine.

Članak IX: Opće odredbe

1. Osoba koja izdržava kaznu po presudi Međunarodnoga suda za bivšu Jugoslaviju, te osoba protiv koje je taj sud podigao optužnicu, a ona se nije pokorila nalogu da izađe pred Sud, ne može se kandidirati niti biti imenovana ili birana ili na koji drugi način postavljena na bilo koju javnu dužnost na području Bosne i Hercegovine.
2. Naknade za dužnosnike u ustanovama Bosne i Hercegovine ne mogu se smanjivati tijekom trajanja njihova mandata.
3. Dužnosnici imenovani na mjesta u ustanovama Bosne i Hercegovine odražavat će opći sastav naroda Bosne i Hercegovine.

Članak X: Izmjene i dopune

1. Postupak. Ovaj se Ustav može izmijeniti i dopuniti odlukom Parlamentarne skupštine koja je donesena najmanje dvotrećinskom većinom glasova

nazočnih u Zastupničkom domu koji pristupe glasovanju.

2. Ljudska prava i temeljne slobode. Nikojim amandmanom na ovaj Ustav ne smije se ukinuti ili umanjiti bilo koje pravo ili sloboda navedeni u Članku 2. ovoga Ustava, ili izmijeniti ovaj stavak.

Članak XI: Prijelazni aranžmani

Prijelazni aranžmani glede javnih dužnosti, zakona i drugih pitanja određeni su u Dodatku II. ovoga Ustava.

Članak XII: Stupanje na snagu

1. Ovaj Ustav stupa na snagu s potpisivanjem Općega okvirnog sporazuma kao ustavnoga zakona koji mijenja i zamjenjuje Ustav Republike Bosne i Hercegovine.
2. U roku od tri mjeseca nakon stupanja ovoga Ustava na snagu entiteti će izmijeniti i dopuniti svoje ustave radi osiguranja njihove sukladnosti s ovim Ustavom u skladu s Člankom 3. (3),(b).

Aneks 5 - Sporazum o arbitraži

Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska suglasne su da će poštovati sljedeće obveze, kao što je navedeno u Dogovorenim temeljnim načelima, koja su u Ženevi 8. rujna 1995. godine prihvatile Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija, koja također predstavlja i Republiku Srpsku:

Točka 2.4. "Dva će entiteta preuzeti recipročne obveze ... (c) da međusobne sporove rješavaju arbitražom, čije će odluke biti obvezujuće".

Točka 3. "Entiteti su se načelno sporazumjeli o sljedećem: ... 3.5 O ustroju i primjeni sustava arbitraže za rješavanje sporova između dva entiteta.

Aneks 6 - Sporazum o ljudskim pravima

Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska ("Strane") dogovorile su se o sljedećem:

POGLAVLJE PRVO: POŠTOVANJE LJUDSKIH PRAVA

Članak I: Temeljna prava i slobode

Temeljna prava i slobode strane će osigurati svim osobama koje spadaju pod njihovu jurisdikciju, najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući prava i slobode osigurane Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te njezinim Protokolima, kao i drugim međunarodnim sporazumima navedenim u Dodatku ovoga Aneksa.

Ova prava uključuju:

1. pravo na život
2. pravo ne biti podvrgnut torturi i nečovječnom ili ponižavajućem postupku ili kazni
3. pravo ne biti podvrgnut ropstvu ili prisilnom i obvezatnom radu
4. pravo na slobodu i osobnu sigurnost
5. pravo na pravično i javno saslušanje u građanskim i kaznenim postupcima, te druga prava u svezi s kaznenim postupkom
6. pravo na poštivanje osobnoga i obiteljskog života, nepovredivost doma i korespondencije
7. slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi
8. slobodu izražavanja
9. slobodu mirnoga okupljanja i slobodu udruživanja
10. pravo na sklapanje braka i stvaranje obitelji
11. pravo na imovinu
12. pravo na obrazovanje
13. pravo na slobodu kretanja i stanovanja
14. osigurano uživanje prava i sloboda navedenih u ovomu Članku, ili drugim međunarodnim sporazumima što su navedeni u Dodatku ovoga dokumenta, osigurano bez diskriminacije na osnovi spola, rase, boje kože, jezika, vjeroispovijedi, političkog i drugog opredjeljenja, nacionalnoga ili društvenoga podrijetla, pripadnosti nacionalnoj manjini, vlasništva, rođenja i drugoga statusa.

POGLAVLJE DVA: POVJERENSTVO ZA LJUDSKA PRAVA

Dio A: Opći

Članak II: Osnivanje povjerenstva

1. Da bi pridonijele poštivanju svojih obveza koje proistječu iz ovoga Sporazuma, strane osnivaju Povjerenstvo za ljudska prava ("Povjerenstvo"). Povjerenstvo se sastoji od dva dijela: Ureda Ombudsmana i Vijeća za ljudska prava.
2. Ured Ombudsmana i Vijeće za ljudska prava razmatrat će:
  - a. navodna i očita kršenja ljudskih prava, koja su zajamčena Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te njezinim Protokolima, ili
  - b. navodnu ili očitu diskriminaciju na temelju spola, rase, boje kože, jezika, vjeroispovijedi, političkoga ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, pripadnosti nacionalnoj manjini, vlasništva, rođenja ili drugoga statusa koji proizlazi iz prava i sloboda osiguranih međunarodnim sporazumima navedenim u Dodatku ovoga Aneksa, koje kršenje, navodno ili očigledno, provode Strane, uključujući bilo koju službenu osobu ili tijelo strana, kantona, općina, ili pojedinačno djelujući prema odobrenju takve službene osobe ili tijela.
3. Strane priznaju pravo svim osobama da podnesu Povjerenstvu i drugim tijelima za ljudska prava prijave koje se tiču kršenja ljudskih prava, u skladu s postupkom navedenim u ovom Aneksu. strane ne smiju poduzeti bilo koje kaznene radnje protiv osoba koje namjeravaju podnijeti, ili su podnijele, ovakve prijave.

Članak III: Prostorije, osoblje i troškovi

1. Povjerenstvo će imati odgovarajuće prostorije i profesionalno osposobljeno osoblje. Postojat će izvršni službenik, kojeg će zajednički postaviti Ombudsman i predsjednik Vijeća, a bit će odgovoran za sve neophodne administrativne dogovore u svezi s prostorijama i osobljem. Izvršni službenik mora poštovati naredbe Ombudsmana i predsjednika Vijeća u stvarima koje se tiču njihova administrativnoga i profesionalnog osoblja.
2. Plaće i troškove Povjerenstva i njegova osoblja odredit će zajednički Strane, a snosit će ih Bosna i Hercegovina. Plaće i troškovi bit će potpuno

primjereni provedbi mandata Povjerenstva.

3. Povjerenstvo će imati sjedište u Sarajevu, uključujući sjedište Ureda Ombudsmana te prostorija za Vijeće. Ombudsman će imati bar još jedan ured na teritoriju Federacije i Republike Srpske kao i na ostalim lokacijama, ako se to čini pogodnim. Vijeće se može sastajati i na drugim mjestima, gdje ono odredi, ako se tako zahtijeva za pojedini slučaj, te se može sastati bilo na kojem mjestu gdje se to čini pogodnim za pregled vlasništva, isprava i drugih stvari.
4. Ombudsman i svi članovi Vijeća nisu krivično i građanski odgovorni za bilo koje postupke koje poduzimaju unutar djelokruga svoje dužnosti. Budući da Ombudsman i članovi Vijeća nisu državljani Bosne i Hercegovine, oni i članovi njihovih obitelji uživaju iste povlastice i imunitet kao i diplomatski predstavnici i njihove obitelji, u skladu s Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima.
5. U potpunosti poštujući obvezu da ostane nepristrano, Povjerenstvo može primiti pomoć, ako se to čini pogodnim, bilo od koje države, međunarodne ili nevladine organizacije.

Dio B: Ombudsmen za ljudska prava

Članak IV: Ombudsman za ljudska prava

1. Strane ovime osnivaju Ured Ombudsmana za ljudska prava ("Ombudsman").
2. Ombudsmana imenuje predsjedatelj Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi (OEES) na vrijeme od pet godina, nakon konzultacija sa stranama, s time da se taj mandat ne može produljiti. Ombudsman će biti odgovoran za izbor vlastitoga osoblja. Sve do transfera opisanoga u Članku 14. u daljnjem tekstu, Ombudsman ne može biti državljanin Bosne i Hercegovine niti bilo koje susjedne zemlje. Ombudsmana nakon transfera imenuje Predsjedništvo Bosne i Hercegovine.
3. Članovi Ureda Ombudsmana moraju biti osobe visokoga morala te biti mjerodavni na području međunarodnih ljudskih prava.
4. Ured Ombudsmana će biti neovisan. U provedbi njegova mandata nijedna osoba ili tijelo bilo koje strane ne može utjecati na njegovu funkciju.

Članak V: Nadležnost Ombudsmana

1. Prijava za kršenje ljudskih prava koju primi Povjerenstvo bit će u pravilu upućena Uredu Ombudsmana, izuzev u slučaju kad osoba koja podnosi

- prijavu u prijavi ne specificira Vijeće.
2. Ombudsman može provesti istragu, bilo na svoju inicijativu, ili kao odgovor na navod bilo koje strane ili osobe, nevladine organizacije, ili skupine pojedinaca koji tvrde da su žrtve nasilja bilo koje strane ili ako djeluju u ime žrtava koje su preminule ili nestale, o navodnim ili očitim kršenjima ljudskih prava navedenih u točki (2) Članka 2. strane preuzimaju obvezu da neće ni na koji način ometati učinkovitu provedbu ovoga prava.
  3. Ombudsman određuje koje prijave zahtijevaju istragu i koji su prioriteta dajući prioritet prijavama o naročito ozbiljnim ili sustavnim kršenjima, te onima koje se temelje na diskriminaciji na zabranjenim osnovama.
  4. Ombudsman objavljuje nalaze i zaključke promptno nakon završetka istrage. Strana za koju se utvrdi da krši ljudska prava mora, u određenom razdoblju, pismeno objasniti kako će prihvatiti zaključke.
  5. Kad se dobije prijava koja je u nadležnosti Vijeća za ljudska prava, Ombudsman je može uputiti Vijeću u bilo kojoj fazi.
  6. Ombudsman može isto tako podnijeti posebno izvješće, u bilo koje vrijeme, bilo kojem nadležnom državnom tijelu ili službeniku. Oni koji prime takva izvješća moraju odgovoriti u vremenskom roku koji odredi Ombudsman, uključujući posebne odgovore na bilo koje zaključke što ih ponudi Ombudsman.
  7. Ombudsman će objaviti izvješće, koje će, u slučaju da se osoba ili entitet ne suglasi sa zaključcima i preporukama, biti proslijeđeno Visokom povjereniku opisanom u Aneksu 10 Općega okvirnog sporazuma, ukoliko je on imenovan, kao i Predsjedništvu odgovarajuće strane radi poduzimanja daljnjih mjera. Ombudsman može također započeti postupak u Vijeću za ljudska prava na temelju takvoga izvješća. Ombudsman može također intervenirati bilo u kojem postupku pred Vijećem.

Članak VI: Ovlasti

Ombudsman će imati pristup i može pregledati sve službene isprave, uključujući i povjerljive, tj. tajne, kao i sudske i upravne spise, te može zahtijevati od bilo koje osobe, uključujući i državne službenike, da surađuje davanjem relevantnih informacija, dokumenata i spisa. Ombudsman može nazočiti saslušanjima u upravnim stvarima i sastancima drugih tijela te može ući i pregledati bilo koje mjesto gdje borave osobe lišene slobode ili gdje one rade.

Ombudsman i njegovi suradnici dužni su čuvati povjerljivost svih prikupljenih povjerljivih podataka, izuzev kad se oni zahtijevaju naredbom Vijeća, te moraju

postupati sa svim dokumentima i dosjeima u skladu s pravilima koja se na njih primjenjuju.

Dio C: Vijeće za ljudska prava

Članak VII: Vijeće za ljudska prava

1. Vijeće za ljudska prava će se sastojati od četrnaest (14) članova.
2. U roku od 90 dana od stupanja na snagu ovoga Sporazuma, Federacija Bosne i Hercegovine imenovat će četiri člana, a Republika Srpska će imenovati dva člana. Ministarsko vijeće Vijeća Europe, u skladu sa svojom Rezolucijom (93) 6, nakon konzultacija sa stranama, odredit će preostale članove, koji ne smiju biti državljani Bosne i Hercegovine ili bilo koje susjedne zemlje, te odrediti jednog takvog člana za predsjednika Vijeća.
3. Članovi Vijeća moraju posjedovati kvalifikacije potrebne za imenovanje na visoke sudbene položaje ili moraju biti pravnici priznate kompetencije. Članovi Vijeća bit će imenovani na razdoblje od pet godina i mogu biti ponovno birani.
4. Članove imenovane nakon prijenosa ovlasti opisanog u Članku 14. imenovat će Predsjedništvo Bosne i Hercegovine.

Članak VIII: Nadležnost Vijeća

Vijeće prima, upućeno od Ombudsmana, u ime prijavitelja, ili izravno od bilo koje Strane ili osobe, nevladine organizacije, ili skupine pojedinaca koji tvrde da su žrtve nasilja bilo koje strane ili koji djeluju u ime žrtava koje su preminule ili nestale, na rješavanje ili odlučivanje o prijavi koja se odnosi na navodna ili očigledna kršenja ljudskih prava sukladno točki (2) Članka 2.

Vijeće će odlučiti koje će prijave prihvatiti i kojima će dati prioritet. Pri tome Vijeće mora uzeti u obzir sljedeće kriterije:

- a. postoji li učinkovit pravni lijek i je li podnositelj predočio da je iscrpio sve mogućnosti i da je prijava bila zaprimljena kod Vijeća u roku od šest mjeseci od nadnevka donošenja konačne odluke;
- b. Vijeće neće razmatrati prijavu koja je u potpunosti jednaka predmetu koji Vijeće već ispituje, ili je već podnesen u drugom postupku, ili je već predmet međunarodne istrage ili nagodbe.
- c. Vijeće će također odbaciti bilo koju prijavu za koju smatra da nije u skladu s ovim Sporazumom, koja je očito neutemeljena ili zloupotrebljava pravo na priziv.
- d. Vijeće može odbiti ili zaustaviti daljnje razmatranje ako se prijava odnosi na stvari koje su istodobno u postupku u bilo kojim drugim tijelima za

- ljudska prava što su odgovorna presuditi o prijavama ili odlučiti o slučajevima, ili pred bilo kojom drugom komisijom osnovanom temeljem aneksa Općega okvirnog sporazuma.
- e. U pravilu, Vijeće će nastojati prihvatiti i dati posebnu prednost prijavama posebice ozbiljnih i sustavnih kršenja ljudskih prava te onima koje se odnose na diskriminaciju na temelju zabranjenih osnova.
  - f. Prijave koje sadrže zahtjeve za privremenim mjerama bit će razmatrane kao prioritete sa svrhom određivanja (1) hoće li one biti prihvaćene i, ako hoće (2), je li opravdan prioritet glede vremenskoga određivanja postupaka za privremene mjere.

Vijeće može odlučiti u bilo kojem času postupka prekinuti razmatranje, odbiti ili odbaciti prijavu ako

- a. prijavitelj namjerava odustati od tužbe;
- b. je spor već riješen ili
- c. iz bilo kojeg razloga, koji ustanovi Vijeće, nije opravdano nastaviti ispitivanje tužbe; pod pretpostavkom da je ishod u skladu s ciljevima poštivanja ljudskih prava.

Članak IX: Prijateljska nagodba

Na početku, kao i bilo u kojoj fazi postupka, Vijeće može nastojati postići prijateljsko razrješenje spora glede poštivanja ljudskih prava i sloboda navedenih u ovome Sporazumu.

Ako Vijeće uspije u ovakvom rješenju, objavit će izvješće te ga proslijediti Visokom povjereniku, navedenom u Aneksu 10 Općega okvirnog sporazuma, kad je on imenovan, OESS-u i glavnom tajniku Vijeća Europe. To izvješće mora uključiti kratku izjavu o činjenicama i postignutom rješenju. Izvješće o rješenju u pojedinim slučajevima, međutim, može biti povjerljivo u cjelini ili djelomično, kad je to potrebno za zaštitu ljudskih prava ili ako su se tako sporazumjele i zainteresirane strane.

Članak X: Postupak pred Vijećem

Vijeće će razviti pošten i učinkovit postupak za donošenje rješenja o prijavi. Takvi postupci će osigurati podnošenje odgovarajućih pismenih iskaza te, nakon odluke Vijeća, usmeno iznošenje argumenata ili predočenje dokaza. Vijeće ima ovlasti odrediti privremene mjere, imenovati vještake i zahtijevati nazočnost svjedoka i dokaza.

Vijeće će u pravilu odlučivati u panelu od sedam (7) članova, sastavljenom od dva člana iz Federacije, jednog iz Republike Srpske i četiri člana koji nisu državljani Bosne i Hercegovine ili susjednih država. Kad panel donese odluku o prijavi, Vijeće u punom sastavu može odlučiti, na prijedlog strane u postupku ili

Ombudsmana, o reviziji odluke. Ovakva revizija može uključiti predočenje dodatnih dokaza ako Vijeće tako odluči. U ovom Aneksu odredbe o Vijeću uključuju, kad je to prikladno, i panel za donošenje općih pravila, propisa i postupaka što su u isključivoj nadležnosti Vijeća.

Izuzev u izuzetnim okolnostima, u skladu s pravilima Vijeća, saslušanja u Vijeću bit će javna.

Podnositelje prijave mogu u postupku predstavljati i zastupati odvjetnici ili drugi predstavnici po njihovu izboru, ali bit će i osobno nazočni, izuzev ako im izostanak ne dopusti Vijeće zbog poteškoća, nemogućnosti ili drugoga valjanog razloga.

Strane se obvezuju dostaviti sve relevantne informacije i u potpunosti surađivati s Vijećem.

Članak XI: Odluke

1. Nakon zaključenja postupka Vijeće odmah donosi odluku, koja se odnosi na sljedeća pitanja:
  - a. ukazuju li utvrđene činjenice na kršenje dotične strane njezinih obveza što proistječu iz ovoga Sporazumu; a ako ukazuju,
  - b. što će ta strana poduzeti da ispravi to kršenje, uključujući naloge za obustavu i odustajanje, novčane naknade (za materijalnu i nematerijalnu štetu), te privremene mjere.
2. Vijeće donosi odluke većinom glasova. Kad odluka Vijeća u punom sastavu rezultira izjednačenim brojem glasova, odlučujući glas daje predsjednik Vijeća.
3. Ovisno o ponovnom ispitivanju, kako je predviđeno stavkom (2) Članka (10), odluke su Vijeća konačne i obvezujuće.
4. Svaki član (Vijeća) ima pravo iznijeti izdvojeno mišljenje o bilo kojem slučaju.
5. Vijeće iznosi obrazloženje svojih odluka. Odluke se objavljuju i prosljeđuju zainteresiranim stranama, Visokom povjereniku navedenom u Aneksu 10. Općega okvirnog sporazuma, dok takav ured postoji, glavnom tajniku Vijeća Europe i OESS-u.
6. Strane su obvezne u cijelosti provesti odluke Vijeća.

Članak XII: Pravila i propisi

Vijeće, sukladno ovom Sporazumu, donosi pravila i propise, koji su potrebni za obavljanje njegovih funkcija, uključujući odredbe o preliminarnim saslušanjima, hitnim odlukama o privremenim mjerama, odlukama panela Vijeća te reviziji odluka koje je donio panel.

POGLAVLJE TRI - OPĆE ODREDBE

Članak XIII: Organizacije koje se bave ljudskim pravima

Strane su obvezne promicati i poticati djelovanje nevladinih i međunarodnih organizacija za zaštitu i promidžbu ljudskih prava.

Strane zajednički pozivaju Povjerenstvo UN za ljudska prava, OESS, Visoko povjerenstvo UN za ljudska prava i druge nevladine ili regionalne misije ili organizacije za ljudska prava da pažljivo prate stanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, uključujući i putem osnivanja mjesnih ureda i slanja promatrača, izvjestitelja ili drugih relevantnih osoba na stalnoj osnovi ili na osnovi slanja iz misije u misiju, i da im pružaju učinkovitu i potpunu pomoć, pristup i olakšice.

Strane su obvezne omogućiti potpun i efikasan pristup nevladinim organizacijama u svrhu ispitivanja i praćenja stanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, te su obvezne suzdržati se od sprečavanja ili ometanja prigodom obnašanja njihovih dužnosti.

Sva nadležna tijela vlasti u Bosni i Hercegovini obvezna su surađivati i omogućiti neograničen pristup organizacijama što su navedene u ovom Sporazumu; svim međunarodnim mehanizmima za praćenje ljudskih prava koja su osnovana za Bosnu i Hercegovinu; nadzornim tijelima koja su osnovana temeljem nekoga od međunarodnih sporazuma navedenih u Dodatku ovom Aneksu; Međunarodnom sudu za ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije; i svakoj drugoj organizaciji koju je Vijeće sigurnosti UN ovlastilo mandatom glede ljudskih prava ili humanitarnoga prava.

Članak XIV: Prijenos odgovornosti

Pet godina nakon stupanja na snagu ovoga Sporazuma odgovornosti za nastavak djelovanja Povjerenstva valja prenijeti sa strana na institucije Bosne i Hercegovine, ukoliko se strane drukčije ne dogovore. U potonjem slučaju Povjerenstvo treba nastaviti s radom kako je gore predviđeno.

Članak XV: Obavijest

Strane su obvezne djelotvorno obavijestiti o uvjetima ovoga Sporazuma cjelokupnu Bosnu i Hercegovinu.

Članak XV: Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu s potpisivanjem."

Dodatak Aneksu 6

1. 1948. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida
2. 1949. Ženevske konvencije I - IV o zaštiti žrtava rata, i pripadajući Protokoli I - II, 1977. Ženeva
3. 1950. Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda s pripadajućim Protokolima
4. 1951. Konvencija o statusu izbjeglica s pripadajućim Protokolom iz 1966.
5. 1957. Konvencija o državljanstvu udatih žena
6. 1961. Konvencija o smanjivanju osoba bez državljanstva
7. 1965. Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije
8. 1966. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima s pripadajućim fakultativnim protokolima iz 1966. i 1989.
9. 1966. Pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima
10. 1979. Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena
11. 1984. Konvencija protiv torture i drugih okrutnih, nečovječnih i ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja
12. 1987. Europska konvencija protiv torture i nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja
13. 1989. Konvencija o pravima djeteta
14. 1990. Konvencija o pravima radnika migranata i članova njihovih obitelji
15. 1992. Europska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima
16. 1994. Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina

Aneks 7 - Sporazum o izbjeglicama i prognanicima

"Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska ("strane") dogovorile su se sljedeće:

POGLAVLJE PRVO: ZAŠTITA

Članak I: Prava izbjeglica i prognanika

Sve izbjeglice i prognanici imaju pravo slobodno se vratiti u svoje domove. Imaju pravo na povrat imovine koje su lišeni tijekom neprijateljstava od 1991. godine i na naknadu imovine koja se ne može vratiti. Što raniji povratak izbjeglica i prognanika važan je cilj rješavanja sukoba u Bosni i Hercegovini. strane potvrđuju da će prihvatiti povratak osoba koje su napustile njihov teritorij, uključujući i one koje su dobile privremenu zaštitu trećih zemalja.

Strane će osigurati da se izbjeglicama i prognanicima omogući siguran povratak, bez rizika od uznemiravanja, zastrašivanja, proganjanja ili diskriminacije, naročito zbog njihova etničkoga podrijetla, vjeroispovijedi ili političkoga uvjerenja.

Strane će poduzeti sve potrebne korake za sprečavanje aktivnosti unutar svojeg teritorija kojima bi se ugrozio ili spriječio siguran i dragovoljan povratak izbjeglica i prognanika. Da bi pokazale svoje opredjeljenje za osiguravanje punog poštivanja ljudskih prava i temeljnih sloboda svim osobama pod svojom jurisdikcijom, te za stvaranje, bez odgađanja, pogodnih uvjeta za povratak prognanika i izbjeglica, Strane moraju odmah poduzeti sljedeće mjere za izgradnju povjerenja:

- a. opozvati sve domaće pravne propise i administrativne mjere s diskriminirajućim namjerama ili učincima;
- b. spriječiti i hitno suzbiti bilo kakvo pismeno ili usmeno poticanje, putem medija ili na drugi način, na etničku ili vjersku netrpeljivost ili mržnju;
- c. širenje, putem medija, upozorenja protiv djela odmazde vojnih, paravojnih i policijskih službi, drugih javnih djelatnika ili privatnih osoba i pozivanje na njihovo hitno suzbijanje;
- d. zaštititi etničko i/ili manjinsko stanovništvo, gdje god se ono nalazilo, te omogućiti neposredni pristup međunarodnim humanitarnim organizacijama i promatračima tom stanovništvu;
- e. provedba sudskih postupaka, otpuštanje ili premještanje, ako je to pogodno, osoba iz vojnih, paravojnih i policijskih snaga, te javnih službenika odgovornih za ozbiljna kršenja temeljnih prava osoba koje pripadaju etničkim ili manjinskim skupinama.

Izbor odredišta ovisit će o pojedincu ili obitelji, te se mora sačuvati načelo jedinstva obitelji. strane se neće miješati u izbor odredišta povratnika, niti ih smiju prisiliti da ostanu ili krenu u situaciji ozbiljne opasnosti ili nesigurnosti, ili u

područja gdje nedostaje temeljna infrastruktura, prijeko potrebna za nastavak normalnoga života. strane će omogućiti protok informacija potrebnih izbjeglicama i prognanicima, kako bi oni mogli informirano prosuditi o lokalnim uvjetima za povratak.

Strane pozivaju Visoko povjerenstvo za izbjeglice Ujedinjenih naroda (UNHCR) da razradi plan za repatrijaciju, u uskoj suradnji sa stranama i zemljama koje pružaju azil, koji će omogućiti brži, mirni i po fazama razrađeni povratak izbjeglica i prognanika, koji može sadržavati prioritete za određena područja i određene kategorije izbjeglica. strane su suglasne da će provesti takav plan, te da će prema njemu uskladiti svoje međunarodne sporazume i domaće zakone. Sukladno tome, Strane pozivaju zemlje koje su prihvatile izbjeglice da pomognu brzi povratak izbjeglica, u skladu s međunarodnim pravom.

Članak II: Stvaranje pogodnih uvjeta za povratak

strane se obvezuju stvoriti na svojim teritorijima političke, gospodarske i socijalne uvjete pogodne za dragovoljan povratak i skladnu reintegraciju izbjeglica i prognanika, bez davanja prednosti nekoj određenoj skupini. strane će osigurati svu moguću pomoć izbjeglicama i prognanicima, te raditi na olakšavanju njihova dragovoljnog povratka, i to u fazama, na miran, sustavan način, u skladu s planom repatrijacije UNHCR-a.

Strane neće diskriminirati izbjeglice i prognanike na taj način da ih prisiljavaju na vojnu službu, te će dati pozitivno mišljenje na zahtjeve da se oslobode vojne i drugih obvezatnih službi na temelju individualnih okolnosti, kako bi se povratnicima omogućila obnova njihovih života.

Članak III: Suradnja s međunarodnim organizacijama i međunarodnim promatračima

strane su sa zadovoljstvom konstatirale da UNHCR ima vodeću humanitarnu ulogu, koju mu je povjerio glavni tajnik Ujedinjenih naroda, u svrhu koordiniranja rada između svih agencija koje pomažu u repatrijaciji i spašavanju izbjeglica i prognanika.

Strane će omogućiti potpun i neograničen pristup UNHCR-u, Međunarodnom odboru Crvenoga križa (ICRC), Programu UN za razvoj (UNDP), te drugim relevantnim međunarodnim, domaćim i nevladinim organizacijama - svim izbjeglicama i prognanicima u svrhu olakšavanja rada tih organizacija u traženju osoba, pružanju medicinske pomoći, distribuciji hrane, pomoći pri reintegraciji, osiguravanju privremenog i trajnog smještaja, te drugih aktivnosti koje su vitalne za provedbu njihova mandata i operativnih odgovornosti, bez administrativnih zapreka. Ove aktivnosti će uključivati tradicionalnu funkciju zaštite i nadgledanja temeljnih ljudskih prava i humanitarnih uvjeta, kao i provedbu odredaba ovoga poglavlja.

Strane će osigurati zaštitu svih ljudi koji rade u ovakvim organizacijama.

Članak IV: Pomoć u repatrijaciji

Strane će omogućiti kratkoročnu pomoć prigodom repatrijacije, adekvatno nadgledanju na nediskriminirajućoj osnovi, svim izbjeglicama i prognanicima koji se vraćaju, a kojima je ta pomoć potrebna, u skladu s planom UNHCR-a i drugih relevantnih organizacija, ne bi li se obiteljima i pojedincima omogućio povratak i ponovni početak života i zarađivanja za život u lokalnim zajednicama.

Članak V: Nestale osobe

Strane će pribaviti informacije, putem mehanizama traženja Međunarodne organizacije Crvenoga križa, o svim nestalim osobama. strane će također u potpunosti surađivati s Crvenim križem u nastojanju da se odrede identitet, okolnosti i sudbina nestalih osoba.

Članak VI: Amnestija

Sve izbjeglice i prognanici koji su se vratili, a optuženi su za kazneno djelo, izuzev za ozbiljna kršenja međunarodnoga humanitarnog prava, koja su definirana u Statutu Međunarodnoga suda za ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije nakon 01. siječnja 1991. godine ili za kazneno djelo koje nije povezano s ratnim sukobom, nakon povratka bit će amnestirani. Ni u kojem slučaju optužbe za kaznena djela ne mogu biti podignute zbog političkih ili drugih neodgovarajućih razloga ili radi sprečavanja primjene amnestije.

POGLAVLJE DVA: POVJERENSTVO ZA PROGNIKE I IZBJEGLICE

Članak VII: Osnivanje povjerenstva

Strane ovime osnivaju neovisno Povjerenstvo za prognanike i izbjeglice (Komisiju). Povjerenstvo će imati sjedište u Sarajevu i može imati, prema potrebi, urede u drugim mjestima.

Članak VIII: Suradnja

Strane će surađivati s Povjerenstvom, te poštovati i provoditi njegove odluke bez odgode i u dobroj vjeri, zajedno s relevantnim međunarodnim i nevladinim organizacijama koje su nadležne za povratak i reintegraciju izbjeglica i prognanika.

Članak IX: Sastav

Povjerenstvo se sastoji od devet (9) članova. U roku od 90 dana nakon stupanja na snagu ovoga Sporazuma Federacija će Bosne i Hercegovine imenovati četiri člana, dva na tri godine, a ostale na razdoblje od četiri godine, a Republika Srpska će imenovati dva člana, jednoga na tri godine, a jednoga na četiri godine. Predsjednik Europskog suda za ljudska prava će odrediti preostale članove, svakoga na razdoblje od po četiri godine, te odrediti jednoga od tih članova za predsjednika. Članovi Povjerenstva mogu se ponovno izabrati na istu funkciju.

Članovi Povjerenstva moraju imati priznate visoke moralne kvalitete.

Povjerenstvo može raditi u radnim skupinama, kako je određeno njegovim pravilima i propisima. Kad se u ovom Aneksu govori o Povjerenstvu, radi se, kad je to primjereno, i o njegovim radnim tijelima, izuzev kad je pravo na donošenje pravila i propisa u isključivoj nadležnosti Povjerenstva.

Članove, nakon transfera navedenoga u Članku 16., imenovat će Predsjedništvo BiH.

Članak X: Prostorije i oprema, osoblje i troškovi

Povjerenstvo će imati odgovarajuće prostorije i opremu, te profesionalno osposobljeno osoblje s iskustvom u upravnim, bankarskim i pravnim poslovima, koje će mu pomoći u obavljanju funkcija. Na čelu osoblja je izvršni službenik, kojeg imenuje Povjerenstvo.

Plaće i troškove Povjerenstva i njegova osoblja zajednički će odrediti strane, a strane ih snose u jednakim dijelovima.

Članovi Povjerenstva ne mogu biti kazneno ili građanski odgovorni za bilo koje postupke poduzete unutar djelokruga svoje dužnosti. Članovi Povjerenstva, kao i članovi njihovih obitelji koji nisu državljani Bosne i Hercegovine uživat će iste privilegije i imunitete kao i diplomatski predstavnici i njihove obitelji, u skladu s Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima.

Povjerenstvo može primiti pomoć od bilo koje međunarodne ili nevladine organizacije iz njihova stručnoga područja, a koje potpada pod mandat Povjerenstva, pod uvjetima o kojima se treba dogovoriti.

Povjerenstvo će surađivati s drugim subjektima koji su osnovani u skladu s Općim okvirnim sporazumom, u dogovoru sa stranama, ili u skladu s ovlaštenjem Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda.

Članak XI: Mandat

Povjerenstvo će zaprimati i odlučivati o zahtjevima za nekretnine u Bosni i Hercegovini kad imovina nije bila dragovoljno prodana ili na neki drugi način prenesena nakon 01. travnja 1992. godine i kad podnositelj zahtjeva nije u posjedu te imovine. Zahtjevi se mogu postavljati za povrat imovine ili umjesto povrata za pravičnu naknadu.

Članak XII: Postupak pred Povjerenstvom

Nakon primitka zahtjeva Povjerenstvo će odrediti zakonitoga vlasnika imovine za koju je postavljen zahtjev, kao i vrijednost te imovine. Povjerenstvo će, posredstvom svoga osoblja ili za to ovlaštene međunarodne ili nevladine organizacije, imati ovlaštenje za pristup pojedinim i svim evidencijama o vlasništvu u Bosni i Hercegovini, te pojedinim i svim nekretninama smještenim u Bosni i Hercegovini u svrhu pregleda, procjene i ocjene u svezi s razmatranjem zahtjeva.

Svakoj osobi koja zahtijeva povrat imovine, a za koju Povjerenstvo tvrdi da je zakoniti vlasnik te imovine, bit će odobren povrat te imovine. Svakoj osobi koja zahtijeva naknadu umjesto povrata imovine, a za koju Povjerenstvo utvrdi da je zakoniti vlasnik imovine, bit će dana pravična naknada, koju će utvrditi Povjerenstvo. Povjerenstvo odlučuje većinom glasova svojih članova.

Pri određivanju zakonitoga vlasnika imovine Povjerenstvo neće priznati kao valjanu bilo koju ilegalnu transakciju imovinom, uključujući svaki prijenos koji je načinjen pod prisilom u zamjenu za odobrenje izlaska ili isprave, ili koji je na drugi način u svezi s etničkim čišćenjem. Svaka osoba kojoj je odobren povrat imovine može prihvatiti zadovoljavajući dogovor o najmu umjesto ponovnog uzimanja u posjed.

Povjerenstvo će utvrđivati fiksne stope, koje se mogu primijeniti pri određivanju vrijednosti za sve nekretnine u Bosni i Hercegovini koje su predmet zahtjeva Povjerenstvu. Stope će se temeljiti na procjeni vrijednosti ili istraživanju o vlasništvu na teritoriju Bosne i Hercegovine koje je provedeno prije 01. travnja 1992. godine ako su ti podaci dostupni, ili se mogu temeljiti na drugim razumnim kriterijima koje utvrdi Povjerenstvo.

Povjerenstvo će imati ovlasti utjecati na bilo koju transakciju potrebnu za prijenos ili dodjeljivanje prava, hipoteke, najma, ili drukčije raspolagati imovinom za koju se postavlja zahtjev ili za koju se utvrdi da je napuštena. Posebice, Povjerenstvo može zakonito prodati, dati pod hipoteku ili iznajmiti nekretnine bilo kojoj osobi koja ima prebivalište ili državljanstvo Bosne i Hercegovine, ili bilo kojoj strani, u slučaju da je vlasnik zahtijevao i dobio naknadu umjesto povrata, ili kad se utvrdi da je imovina napuštena, u skladu s lokalnim pravom. Povjerenstvo može

također iznajmiti nekretninu u tijeku razmatranja do konačnog određivanja vlasništva.

U slučaju kad podnositelj zahtjeva dobije naknadu umjesto povrata imovine, Povjerenstvo može dodijeliti novčana sredstva ili kompenzacijske obveznice za buduću kupovinu nekretnina. strane pozdravljaju spremnost međunarodne zajednice, koja pomaže u izgradnji i financiranju stanovanja u Bosni i Hercegovini, na prihvaćanje kompenzacijskih obveznica, koje dodjeljuje Povjerenstvo kao sredstva plaćanja, te na davanje prioriteta osobama koje imaju takve obveznice pri dobivanju mogućnosti stanovanja.

Odluke Povjerenstva su konačne, a bilo koje isprave o vlasništvu, darovnice, hipoteke i drugi pravni instrumenti koje načini ili dodijeli Povjerenstvo priznat će se kao zakoniti u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Članak XIII: Korištenje napuštene imovine

Strane, nakon obavještanja Povjerenstva i u suradnji s UNHCR-om, te drugim međunarodnim i nevladinim organizacijama koje doprinose pomoći i obnovi, mogu privremeno udomiti izbjeglice i prognanike u napuštenoj imovini, kojoj će Povjerenstvo naknadno odrediti vlasništvo, te utvrditi propise o privremenom najmu, ako bude zahtijevano.

Članak XIV: Fond imovine izbjeglica i prognanika

Fond imovine izbjeglica i prognanika (Fond) utemeljit će Središnja banka Bosne i Hercegovine, a njime upravlja Povjerenstvo. Fond će se puniti kupnjom, prodajom, iznajmljivanjem i hipotekama na nekretninama koje su predmet zahtjeva Povjerenstvu. Također se može puniti izravnim uplatama strana, ili doprinosom država ili međunarodnih nevladinih organizacija.

Kompenzacijske obveznice koje se izdaju u skladu s Člankom 12.(6) stvarat će buduću pasivu Fonda u rokovima i pod uvjetima koje će definirati Povjerenstvo.

Članak XV: Pravila i propisi

Povjerenstvo će donijeti pravila i propise u skladu s ovim Sporazumom, nužne za provedbu funkcija koje iz njega proizlaze. Prigodom stvaranja ovih pravila i propisa Povjerenstvo će uzeti u obzir domaće zakone o pravu vlasništva.

Članak XVI: Prijenos odgovornosti

Pet godina nakon stupanja na snagu ovoga Sporazuma odgovornost za financiranje i rad Povjerenstva prelazi iz nadležnosti strana na Vladu Bosne i Hercegovine, izuzev ako se strane ne dogovore drukčije. U tom slučaju Povjerenstvo će nastaviti raditi u skladu s navedenim uvjetima.

Članak XVII: Obavijest

Strane će učinkovito obavijestiti o uvjetima iz ovoga Sporazuma sve građane u Bosni i Hercegovini, te u svim zemljama gdje borave državljani Bosne i Hercegovine.

Članak XVIII: Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu s potpisivanjem."

Aneks 8 - Sporazum o povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika

Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska ("strane") sporazumjele su se kako slijedi:

Članak I: Osnivanje povjerenstva

Strane ovime osnivaju neovisno Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (Povjerenstvo). Povjerenstvo će imati sjedište u Sarajevu, a može, ako tako ono odluči, imati urede i u drugim mjestima.

Članak II: Sastav

Povjerenstvo će biti sastavljeno od pet članova. U roku od 90 dana od stupanja na snagu ovoga Sporazuma Federacija Bosne i Hercegovine imenovat će dva, a Republika Srpska jednoga člana, a svaki od njih imat će mandat tri godine. Glavni direktor Organizacije ujedinjenih naroda za prosvjetu, znanost i kulturu (UNESCO) imenuje preostale članove, svakoga s mandatom od pet godina, a jednoga od njih imenovat će predsjedateljem. Članovi Povjerenstva mogu biti ponovno imenovani. Članom Povjerenstva ne može biti osoba na odsluženju kazne koju je odredio Međunarodni sud za ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije, niti osoba protiv koje je taj Sud podigao optužnicu, a ona se nije odazvala nalogu da se pojavi pred tim Sudom.

Članove imenovane nakon prijenosa odgovornosti opisanog u Članku (9) imenuje Predsjedništvo Bosne i Hercegovine.

Članak III: Sredstva, osoblje i troškovi

Povjerenstvo mora imati odgovarajuća sredstva i stručno, kompetentno osoblje, koje uglavnom odražava etnički sastav u Bosni i Hercegovini, kako bi mu pomogli u obnašanju njegovih dužnosti. Osobljem upravlja izvršni dužnosnik, kojeg imenuje Povjerenstvo.

Plaće i troškove Povjerenstva i njegova osoblja zajednički će utvrđivati entiteti, koji će ih jednako i snositi.

Članovi Povjerenstva neće se smatrati kazneno ni građanski odgovornima ni za koje djelo izvršeno u okviru njihovih dužnosti. Članovima Povjerenstva, kao i njihovim obiteljima, koji nisu državljani Bosne i Hercegovine priznat će se iste povlastice i imuniteti kakve uživaju diplomatski predstavnici i njihove obitelji temeljem Bečke konvencije o diplomatskim odnosima.

Članak IV: Ovlaštenje

Povjerenstvo će primati i odlučivati o molbama za proglašenje neke imovine nacionalnim spomenikom zbog kulturne, povijesne, vjerske ili etničke važnosti.

Članak V: Postupak pred Povjerenstvom

Bilo koja strana ili zainteresirana osoba u Bosni i Hercegovini može Povjerenstvu podnijeti molbu da se neka imovina proglasi nacionalnim spomenikom. U svakoj takvoj molbi valja navesti sve relevantne podatke o toj imovini, uključujući:

- a. točnu lokaciju te imovine
- b. sadašnjega vlasnika i stanje
- c. trošak i izvor sredstava za sve potrebne popravke imovine
- d. svaku poznatu predloženu uporabu te
- e. temelj za proglašenje nacionalnim spomenikom.

Prigodom odlučivanju o molbi Povjerenstvo će omogućiti vlasnicima predloženog nacionalnog spomenika kao i drugim zainteresiranim osobama ili ustanovama da izlože svoja stajališta.

Tijekom razdoblja od jedne godine nakon podnošenja takve molbe Povjerenstvu, odnosno dok se ne donese odluka u skladu s ovim Aneksom, već prema tome što se dogodi prije, sve će se strana suzdržati od poduzimanja bilo kojih postupaka kojim bi se mogla oštetiti ta imovina.

Povjerenstvo će u svakom pojedinom slučaju izdati pisanu odluku, koja će sadržavati sve utvrđene činjenice koje drži primjerenima, i potanko objašnjenje temelja svoje odluke. Odluke Povjerenstva donosit će se većinom glasova njegovih članova. Odluke će Povjerenstva biti konačne, a primjenjivat će se u skladu s unutrašnjim pravom.

U svakom slučaju kad Povjerenstvo donese odluku kojom se neka imovina proglašava nacionalnim spomenikom, entitet na čijem teritoriju je imovina obvezan je:

- a. nastojati da se poduzmu odgovarajuće zakonske, znanstvene, tehničke, upravne i financijske mjere nužne radi zaštite, konzerviranja, prezentacije i obnavljanje te imovine i
- b. suzdržati se od poduzimanja bilo kojih namjernih postupaka kojima bi se ta imovina mogla oštetiti.

Članak VI: Podobnost

Sljedeći se objekti mogu proglasiti nacionalnim spomenicima: pokretna i nepokretna imovina od velikoga značenja za neku skupinu ljudi sa zajedničkim

kulturnim, povijesnim, vjerskim ili etničkim nasljeđem, kao što su arhitektonski spomenici, umjetnička djela ili povijesni spomenici; arheološka nalazišta; skupine zgrada, kao i groblja.

Članak VII: Pravila i propisi

Povjerenstvo će, u skladu s ovim Sporazumom, donositi pravila i propise potrebne za obnašanje svojih funkcija.

Članak VIII: Suradnja

Dužnosnici i tijela strana, njihovih kantona i općina, te svaki pojedinac koji djeluje temeljem odobrenja takvog dužnosnika ili tijela, moraju u potpunosti surađivati s Povjerenstvom, uključujući pružanje zahtijevanih obavijesti i drugu pomoć.

Članak IX: Prijenos odgovornosti

Pet godina nakon stupanja na snagu ovoga Sporazuma odgovornost za nastavak djelovanja ovoga Povjerenstva prenijet će se sa strana na Vladu Bosne i Hercegovine, ukoliko se strane drukčije ne dogovore. U potonjem slučaju Povjerenstvo nastavlja s radom kako je gore predviđeno.

Članak X: Obavijesti

Strane su obvezne djelotvorno obavijestiti cijelo područje Bosne i Hercegovine o uvjetima ovoga Sporazuma.

Članak XI: Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu s potpisivanjem.

Aneks 9 - Sporazum o osnivanju javnih poduzeća u Bosni i Hercegovini

Imajući na umu da su obnova infrastrukture i funkcioniranje transporta te drugih službi važni za ponovno gospodarsko oživljavanje Bosne i Hercegovine te za dobro funkcioniranje njezinih institucija i organizacija uključenih u provedbu mirovnoga sporazuma, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska ("Strane") sporazumjele su se kako slijedi:

Članak I: Povjerenstvo za javna poduzeća

Strane ovim osnivaju Povjerenstvo za javna poduzeća ("Povjerenstvo"), koje će ispitivati osnivanje javnih poduzeća Bosne i Hercegovine za pružanje zajedničkih javnih usluga, kao što su komunalne službe, energetika, poštanske i komunikacijske usluge, a za dobrobit oba entiteta.

Povjerenstvo će se sastojati od pet (5) članova. U roku od petnaest dana nakon što ovaj Sporazum stupi na snagu, Federacija Bosne i Hercegovine imenovat će dva člana, a Republika Srpska jednoga člana. Imenovane osobe moraju poznavati specifične gospodarske, političke i pravne značajke Bosne i Hercegovine te moraju biti osobe priznatog visokog morala. Imajući na umu da će se Povjerenstvo koristiti međunarodnom ekspertizom, Strane zahtijevaju da predsjednik Europske banke za obnovu i razvoj imenuje preostala dva člana, te da jednoga od njih odredi za predsjednika Povjerenstva.

Povjerenstvo će naročito ispitati odgovarajuću unutarnju strukturu takvih poduzeća, uvjete za osiguravanje njihova uspješnoga i stalnog rada, te najbolje načine za pribavljanje dugoročnoga investicijskog kapitala.

Članak II: Osnivanje transportnoga poduzeća

Strane, priznajući hitnu potrebu za osnivanjem javnoga poduzeća za organiziranje i upravljanje prometnom infrastrukturom, kao što su to ceste, željezničke pruge i luke, na obostranu korist, ovim u tu svrhu osnivaju Transportno poduzeće Bosne i Hercegovine ("Transportno poduzeće").

Transportno poduzeće imat će sjedište u Sarajevu, a može imati urede i u drugim mjestima ako bude potrebno. Imat će odgovarajuće prostorije i opremu a odabrat će profesionalno kompetentan odbor direktora, službenika i osoblja, koji će načelno odražavati etničke skupine u Bosni i Hercegovini, kako bi moglo provoditi svoje funkcije. Povjerenstvo izabire Odbor direktora, koji će potom imenovati službenike i odabrati osoblje.

Transportno je poduzeće ovlašteno za izgradnju, pribavljanje, držanje, održavanje i upravljanje te raspolaganje nekretninama i pokretnom imovinom u skladu sa specifičnim planovima koje oblikuje. Također je ovlašteno za

određivanje i prikupljanje naknada, tarifa i drugih naplata što se naplaćuju za uporabu objekata kojima upravlja, za sklapanje svih ugovora i sporazuma potrebnih za obnašanje njegovih funkcija te poduzimanje drugih poslova bitnih za provedbu tih funkcija.

Transportno poduzeće upravlja transportnom infrastrukturom, kako je to dogovoreno između strana. Strane će, sukladno sporazumu, dati poduzeću potrebna pravna ovlaštenja. Strane se moraju sastati u roku od petnaest dana nakon stupanja na snagu ovoga Sporazuma kako bi razmotrile kojom će infrastrukturom upravljati Poduzeće.

U roku od trideset dana nakon što ovaj Sporazum stupi na snagu, Strane će se dogovoriti o novčanom iznosu koji će se dodijeliti Transportnom poduzeću kao početni obrtni kapital. Strane mogu u bilo koje vrijeme doznačiti Transportnom poduzeću dodatna sredstva ili objekte koji im pripadaju i za to vezana prava. Strane će odlučiti na koji će način Transportno poduzeće pribavljati dodatni kapital.

Članak III: Ostala javna poduzeća

Strane mogu odlučiti, na osnovi preporuke Povjerenstva, da im osnivanje transportnoga poduzeća služi kao model za osnivanje drugih zajedničkih javnih poduzeća, kao što su ona za upravljanje komunalnim djelatnostima, energetikom, poštanskim i komunikacijskim uslugama.

Članak IV: Suradnja

Povjerenstvo, Transportno poduzeće i druga javna poduzeća moraju surađivati u potpunosti sa svim organizacijama koje su uključene u provedbu Mirovnoga sporazuma, ili koje imaju bilo koje ovlaštenje od Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, uključujući i Međunarodni sud za ratne zločine na području bivše Jugoslavije.

Članak V: Etika

Članovi Povjerenstva i direktori Transportnoga poduzeća ne mogu biti zaposleni ili imati financijske veze s bilo kojim poduzećem koje ima, ili zahtijeva, sklapanje ugovora ili sporazuma s Povjerenstvom ili Poduzećem, ili čiji interesi mogu neposredno utjecati na njihov rad.

Članak VI: Stupanje na snagu

Ovaj sporazum stupa na snagu s potpisivanjem.

Aneks 10 - Sporazum o civilnoj provedbi

Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska, Savezna Republika Jugoslavija, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska ("Strane") sporazumjele su se o sljedećem:

Članak I: Visoki povjerenik (predstavnik)

Strane su se sporazumjele da provedba civilnih aspekata mirovnoga rješenja obuhvaća velik raspon aktivnosti uključujući: nastavak pružanja humanitarne pomoći dok je god to potrebno, obnovu infrastrukture i gospodarsku obnovu, uspostavu političkih i ustavnih institucija u Bosni i Hercegovini, promicanje poštivanja ljudskih prava i povratak prognanika i izbjeglica te održavanje slobodnih i poštenih izbora sukladno rokovima što su navedeni u Aneksu 3 Općega okvirnog sporazuma. Veći broj međunarodnih organizacija i agencija bit će pozvan kako bi pomogao u tom procesu.

Zbog kompleksnosti s kojima su suočene, Strane zahtijevaju postavljanje Visokoga povjerenika, koji će biti imenovan u skladu s relevantnim rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, kako bi stranama olakšao napore, pokrenuo i, ako je prikladno, usklađivao aktivnosti organizacija i agencija koje su angažirane u civilnom aspektu mirovnoga rješenja na taj način što će provoditi zadaće povjerene rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, kako je navedeno u daljnjem tekstu.

Članak II: Mandat, metode koordiniranja i veze

Visoki će povjerenik:

- a. nadgledati provedbu mirovnoga rješenja;
- b. održavati tijesne veze sa stranama radi promicanja njihova potpunog pridržavanja s civilnim aspektima mirovnoga rješenja i promicanja visokoga stupnja suradnje između njih i agencija koje sudjeluju u tom aspektu;
- c. usklađivati djelatnosti građanskih organizacija i agencija u Bosni i Hercegovini kako bi se osigurala uspješna provedba civilnih aspekata mirovnoga rješenja. Visoki povjerenik mora poštovati njihovu autonomiju unutar područja operacija, dajući im, ako je potrebno, opće smjernice u svezi s utjecajem njihovih aktivnosti na provedbu mirovnoga rješenja. Od građanskih se organizacija i agencija zahtijeva da pomognu Visokom povjereniku u izvršavanju njegovih nadležnosti davanjem svih podataka relevantnih za njihov rad u Bosni i Hercegovini;
- d. olakšati rješenje bilo kojih poteškoća koje nastanu provedbom civilnoga rješenja, ako Visoki povjerenik prosudi da je to potrebno;
- e. sudjelovati na sastancima organizacija darovatelja, naročito na onima gdje se rješavaju pitanja obnove i izgradnje;

- f. periodično izvještavati Ujedinjene narode, Europsku uniju, Sjedinjene Države, Rusku Federaciju te druge zainteresirane vlade, Strane i organizacije o napretku provedbe Mirovnoga sporazuma u svezi sa zadaćama koje su postavljene u ovom Sporazumu;
- g. davati smjernice i primati izvješća od povjerenika Međunarodnih operativnih policijskih snaga, osnovanih temeljem Aneksa 11 Općega okvirnog sporazuma.

U skladu sa svojim mandatom, Visoki povjerenik saziva i predsjedava Povjerenstvu ("Zajedničko civilno povjerenstvo") u Bosni i Hercegovini. Ono će se sastojati od viših političkih predstavnika svake Strane, zapovjednika IFOR-a ili njegova predstavnika te predstavnika onih građanskih organizacija i agencija koje Visoki povjerenik smatra potrebnim.

Visoki će povjerenik, ako bude potrebno, osnivati podređena zajednička građanska povjerenstva na lokalnoj razini u Bosni i Hercegovini.

Zajednički konzultativni odbor sastaje se povremeno ili kako to bude dogovoreno između Visokoga povjerenika i zapovjednika IFOR-a.

Visoki povjerenik, ili njegov imenovani predstavnik, održavat će tijesnu vezu sa zapovjednikom IFOR-a, ili njegovim predstavnicima, te uspostaviti odgovarajuće aranžmane povezivanja sa zapovjednikom IFOR-a kako bi se olakšala provedba njihovih zadaća.

Visoki povjerenik izmjenjivat će informacije i održavati redovito vezu s IFOR-om, kako je dogovoreno sa zapovjednikom IFOR-a, i putem povjerenstava koja su opisana u ovom Članku.

Visoki povjerenik će nazočiti ili slati predstavnika na sastanke Zajedničkoga vojnog povjerenstva te nuditi savjete, naročito o stvarima političko-vojne prirode. Predstavnici Visokoga povjerenika također nazoče radu podređenih povjerenstava Zajedničkoga vojnog povjerenstva, kao što je navedeno u Članku (8)(8) Aneksa 1-A Općega okvirnog sporazuma.

Visoki povjerenik može također osnovati građanska povjerenstva unutra i izvan Bosne i Hercegovine kako bi olakšao provedbu svojega mandata.

Visoki povjerenik nema ovlasti nad IFOR-om i ne može utjecati na bilo koji način na provedbu vojnih pothvata ili na zapovjedni lanac IFOR-a.

Članak III: Osoblje

Visoki povjerenik imenuje osoblje, ako smatra da je to potrebno, koje bi mu pomoglo u provedbi navedenih zadaća.

Strane će olakšati rad Visokoga povjerenika u Bosni i Hercegovini, uključujući odgovarajuću pomoć koja je potrebna u svezi s transportom, hranom, smještajem, komunikacijom i drugim stvarima po cijenama koje su jednake onima što se osiguravaju IFOR-u sukladno važećim sporazumima.

Visoki će povjerenik imati, u skladu sa zakonima Bosne i Hercegovine, takva pravna ovlaštenja koja mogu biti potrebna za obnašanje njegovih funkcija, uključujući ovlaštenje za sklapanje ugovora, pribavljanje i raspolaganje nekretninama i osobnom imovinom.

Privilegiji i imuniteti koji se pružaju su sljedeći:

- a. Strane priznaju Uredu Visokoga povjerenika te njegovim prostorijama, arhivama i drugoj imovini iste povlastice i imunitete koje imaju diplomatska predstavništva i njihove prostorije, arhive i druga imovina, sukladno Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima.
- b. Strane priznaju Visokom povjereniku i profesionalnim članovima osoblja te njihovim obiteljima iste povlastice i imunitete koje uživaju i diplomatski predstavnici i njihove obitelji prema Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima.
- c. Strane priznaju drugim članovima osoblja Visokoga povjerenika i njihovim obiteljima iste privilegije i imunitete koje uživaju članovi upravnoga i tehničkog osoblja i njihove obitelji na osnovi Bečke konvencije o diplomatskim odnosima.

Članak IV: Suradnja

Strane će u potpunosti surađivati s Visokim povjerenikom te njegovim osobljem, kao i s međunarodnim organizacijama i agencijama, kao što je predviđeno u Članku IX. Općega okvirnog sporazuma.

Članak V: Konačna nadležnost za interpretaciju

Visoki povjerenik ima ovlaštenje za konačnu interpretacije ovoga Sporazuma o civilnoj provedbi mirovnoga rješenja.

Članak VI: Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu s potpisivanjem.

Aneks 11 - Sporazum o međunarodnim operativnim policijskim snagama (IPTF)

Republika Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska ("Strane") sporazumjele su se kako slijedi:

Članak I: Primjena zakona

Kao što je predviđeno u Članku (3),(2),(c) Ustava, u Aneksu 4 Općega okvirnog sporazuma, Strane će na područjima pod svojom jurisdikcijom svim osobama osigurati bezopasan okoliš time što će održavati agencije za primjenu zakona, koje će djelovati u skladu s međunarodno priznatim standardima i uz poštivanje međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, te poduzimati druge mjere koje budu potrebne.

Kako bi im se pomoglo u ispunjenju njihovih obveza, strane zahtijevaju da Ujedinjeni narodi osnuju, odlukom Vijeća sigurnosti, poput operacije UNCIVPOL-a, Međunarodne operativne policijske snage Ujedinjenih naroda (IPTF) na cijelom prostoru BiH, radi provedbe programa pomoći čiji su elementi opisani u potonjem Članku 3.

Članak II: Uspostava IPTF-a

IPTF će biti autonoman u obnašanja svojih funkcija, sukladno ovom Sporazumu. Njegove će djelatnosti koordinirati Visoki povjerenik, kako je navedeno u Aneksu 10. Općega okvirnog sporazuma.

Na čelu IPTF-a bit će povjerenik, kojeg će imenovati glavni tajnik Ujedinjenih naroda u konzultaciji s Vijećem sigurnosti. IPTF će se sastojati od osoba visokih moralnih kvaliteta, s iskustvom na području primjene zakona. Povjerenik IPTF-a može zahtijevati i prihvatiti osoblje, sredstva i pomoć od država i međunarodnih i nevladinih organizacija.

Povjerenik IPTF-a prima upute od Visokoga povjerenika.

Povjerenik IPTF-a će periodično izvješćivati o pitanjima iz svoje nadležnosti Visokoga povjerenika, glavnoga tajnika Ujedinjenih naroda, te će pružati informacije zapovjedniku IFOR-a i, ako bude smatrao potrebnim, i drugim institucijama i ispostavama.

IPTF će uvijek djelovati u skladu s međunarodno priznatim standardima, uz poštivanje međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, te će u skladu s odgovornostima IPTF-a poštovati zakone i običaje zemlje domaćina.

Strane će Povjereniku IPTF-a, osoblju IPTF-a i njihovim obiteljima priznati povlastice i imunitete sukladno odjeljcima 18. i 19. Konvencije o povlasticama i

imunitetima iz 1946. godine. Oni posebice uživaju nepovredivost, ne podliježu bilo kojem obliku uhićenja ili pritvora, te imaju apsolutni imunitet glede krivičnoga gonjenja. Osoblje IPTF-a podliježe kaznama i sankcijama u skladu sa zakonima i pravilima Ujedinjenih naroda i drugih država, koji se na njih primjenjuju.

IPTF, njegovi prostori, arhive i druga imovina imaju povlastice i imunitete, uključujući nepovredivost, sukladno člancima 2. i 3. Konvencije o povlasticama i imunitetima iz 1946. godine.

Kako bi Visoki povjerenik što bolje usklađivao djelatnosti IPTF-a s djelatnostima građanskih organizacija i agencija, Povjerenik IPTF-a ili njegovi predstavnici mogu nazočiti sastancima Zajedničkoga civilnog povjerenstva, koje je osnovano sukladno Aneksu 10. Općega okvirnog sporazuma, te sastancima Zajedničkoga vojnog povjerenstva, koje se osniva sukladno Aneksu 1, kao i sastancima njima podređenih povjerenstava.

Povjerenik IPTF-a može zahtijevati sazivanje sastanaka odgovarajućih povjerenstava radi rasprave o pitanjima što su u njegovoj nadležnosti.

Članak III: IPTF-ov program pomoći

Pomoć IPTF-a uključuje sljedeće elemente, koje valja predvidjeti u programu što ga sastavlja i primjenjuje Povjerenik IPTF-a u skladu s odlukom Vijeća sigurnosti prema Članku (1)(2):

- a. kontrola, promatranje i inspekcija djelatnosti i prostora službi za primjenu zakona, uključujući pripadajuća pravosudna tijela, strukture i postupke;
- b. savjetovanje osoblja i snaga za primjenu zakona;
- c. obuka osoblja za primjenu zakona;
- d. pružanje pomoći, u sklopu IPTF-ove misije pomoći, djelatnostima strana u primjeni zakona;
- e. procjenjivanje prijetnji javnom redu i savjetovanje glede sposobnosti službi za primjenu zakona da se nose s takvim prijetnjama;
- f. savjetovanje vladinih tijela u Bosni i Hercegovini glede ustroja učinkovitih službi za primjenu građanskoga zakona; i
- g. pružanje pomoći praćenjem osoblja strana zaduženog za primjenu zakona dok to osoblje obnaša svoje dužnosti, ukoliko IPTF to smatra potrebnim.

Pored elemenata programa pomoći kako su opisani u Točki (1), IPTF će, u skladu sa svojim ovlastima i sredstvima, razmatrati zahtjeve strana ili agencija za primjenu zakona u Bosni i Hercegovini za pomoć koja nije opisana u Točki (1).

Strane potvrđuju svoju posebnu odgovornost glede osiguranja društvenih uvjeta za slobodne i poštene izbore, uključujući zaštitu međunarodnoga osoblja u Bosni i Hercegovini u svezi s izborima kako je predviđeno u Aneksu 3 Općega okvirnog

sporazuma. Strane zahtijevaju od IPTF-a kao prioritet da im pomogne u izvršavanju te dužnosti.

Članak IV: Posebne odgovornosti strana

Strane će u potpunosti surađivati s IPTF-om i u tom smislu dat će upute svim svojim službama za primjenu zakona.

U roku od 30 dana nakon što ovaj Sporazum stupi na snagu strane će Povjereniku IPTF-a ili osobi koju on odredi pružiti informacije o svojim službama za primjenu zakona, uključujući njihovu veličinu, razmještaj i sastav. Na zahtjev Povjerenika IPTF-a strane će pružiti dodatne informacije, uključujući one koje se odnose na uvježbanost, radno iskustvo ili dosadašnji rad službi i osoblja za primjenu zakona.

Strane neće ometati kretanje osoblja IPTF-a niti ga na bilo koji način sprečavati, onemogućavati ili usporavati u obnašanju njegovih dužnosti. Osoblju IPTF-a omogućit će neodgodiv i potpun pristup svakom mjestu, osobi, djelatnosti, postupku, evidenciji ili nekoj drugoj stvari ili događaju u Bosni i Hercegovini, kako to IPTF bude zahtijevao tijekom izvršavanja svojih dužnosti u skladu s ovim Sporazumom. To će obuhvaćati pravo nadzora, promatranja i inspekcije svakoga mjesta ili objekta gdje IPTF bude smatrao da se odvija neka policijska akcija, djelatnost provedbe zakona, lišavanje slobode ili sudski postupak.

Na zahtjev IPTF-a strane će u svrhu uvježbavanja staviti na raspolaganje kvalificirano osoblje, od kojeg se očekuje da odmah nakon takve obuke preuzme dužnosti na primjeni zakona.

Strane će omogućavati operacije IPTF-a u Bosni i Hercegovini, uključujući pružanje odgovarajuće zahtijevane pomoći glede transporta, prehrane, smještaja, komunikacija i drugih uvjeta po cijenama koje su jednake onima što su predviđene za IFOR, sukladno sporazumima koji se na IFOR primjenjuju.

Članak V: Nesuradnja

Svako ometanje djelatnosti IPTF-a ili miješanje u te djelatnosti, neispunjenje ili odbijanje da se ispuni neki IPTF-ov zahtjev ili pak propuštanje strana da ispune odgovornosti i obveze što proistječu iz ovoga Sporazuma smatrat će se nesuradnjom s IPTF-om.

Povjerenik IPTF-a obavijestit će Visokoga povjerenika i izvijestiti zapovjednika IFOR-a o slučajevima nesuradnje s IPTF-om. Povjerenik IPTF-a može zahtijevati od Visokoga povjerenika da poduzme odgovarajuće mjere nakon primitka takvih obavijesti, uključujući upozoravanje strana na slučajeve nesuradnje, sazivanje Zajedničkoga povjerenstva za građanska pitanja, konzultiranje s Ujedinjenim

narodima, relevantnim državama i međunarodnim organizacijama o daljnjim mjerama.

Članak VI: Ljudska prava

Kad osoblje IPTF-a dođe do vjerodostojnih informacija o kršenjima međunarodno priznatih ljudskih prava ili temeljnih sloboda ili sudjelovanju dužnosnika ili snaga za primjenu zakona u takvim kršenjima, ono će proslijediti takve informacije Povjerenstvu za ljudska prava, koje je osnovano temeljem Aneksa 6. Općega okvirnog sporazuma, Međunarodnom sudu za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije ili drugim odgovarajućim organizacijama.

Strane će surađivati s organizacijama navedenima u Točki (1) u istragama protiv snaga i dužnosnika za primjenu zakona.

Članak VII: Primjena

Ovaj se Sporazum primjenjuje, na cijelom području Bosne i Hercegovine, na službe i osoblje za primjenu zakona Bosne i Hercegovine i entiteta kao i na svaku službu, njezin pododjel ili tijelo. Službe za provedbu zakona su službe čije zadaće uključuju primjenu zakona, krivične istrage, javnu i državnu sigurnost, lišavanje slobode ili pravosudne djelatnosti.

Članak VIII: Stupanje na snagu

Ovaj Sporazum stupa na snagu s potpisivanjem.